

Krajnosti Ukrajine

Katarzyna Bielińska-Kowalewska
Zbigniew Marcin Kowalewski-Bieliński
Filip Šaćirović

Transkripti izlaganja i pratećih diskusija

Govorni programi KC Rex 2015/16

Ova publikacija je nastala u okviru projekta "Govorni programi KC Rex" koji je Kulturni centar Rex realizovao u periodu od juna 2015. do juna 2016. godine.

Transkripti izlaganja Katažine Bjelinske-Kovalevske i Zbignjeva Marcina Kovalevskog-Bjelinskog: "Poljski Alžir", "ruska Irska", izlaganja Filipa Šaćirovića: Militarizam "civilnog društva": Ekstremisti kao nosioci evroatlantskih integracija, kao i pratećih diskusija

Apstrakti izlaganja i kratke biografije izlagača mogu se naći na sajtu www.rex.b92.net

Pogovor: Ratibor Trivunac

Urednik: Nebojša Milikić

Izdavač: Fond B92, Beograd

Koordinacija i organizacija projekta: Nebojša Milikić i Tadej Kurepa

Produkcija seminara i publikacije: Fond B92/Kulturni centar Rex

prelom: wkart

Štamparija: ATC d.o.o., Beograd

Tiraž: 300

ISBN 978-86-89891-14-0

Realizaciju Govornih programa i izdavanje publikacije podržala je Fondacija za otvoreno društvo

Beograd, 2016.

FOND
B92

2

3

Seminar za svakoga

Krajnosti Ukrajine

Kulturni centar Rex, Jevrejska 16

Subota, 26. decembar 2015

12-16h

Seminar teži da inicira i omogući što širu i kompleksniju diskusiju o radikalnim nacionalizmima u Ukrajini, njihovoj dominantnoj političkoj funkciji i njihovim manifestnim oblicima. U većem delu evropskog kao i lokalnog javnog mnjenja ova pitanja su najčešće tumačena "tradicionalnim" specifičnostima rusko-ukrajinskih odnosa, gde se često gube iz vida neki bitni a danas moguće i odlučujući istorijski, ekonomski i politički konteksti desnih političkih ekstremizama bilo u Ukrajini bilo u drugim zemljama Istočne Evrope. Analize, definicije i ocene delovanja ekstremističkih ideologija u kontekstu regionalnih i globalnih političkih nadmetanja često imaju imperativni značaj i smisao za političke blokove na vlasti, zbog čega i dolazi bilo do isticanja bilo do potiskivanja ove tematike u njihovoj retorici i propagandi, kojima se najčešće samo dodatno učvršćuju uobičajene jednodimenzionalne ili stereotipne predstave o datim pojavama. Ovaj seminar teži ambicioznijoj analizi radikalnih nacionalističkih platformi koje se manifestuju u današnjoj Ukrajini, kroz osvrt na njihovu genezu, ideološku pozadinu i ciljeve, načine i principe razumevanja i interpretiranja u medijima, javnim debatama i društvenoj teoriji. Seminar će dakle kroz izlaganja i diskusije težiti da artikuliše i preispituje različite ideje i predstave o ulozi i funkcionisanju ovih ideologija u aktuelnoj, trenutno ne i akutnoj ukrajinskoj krizi. U tome će nam pomoći izlagači iz Poljske i Srbije koji su kao aktivisti i teoretičari intenzivno pratili nastanak i razvoj te krize i o njoj pisali ili javno debatovali u vreme njenog odvijanja.

(Apstrakti izlaganja i kratke biografije izlagača mogu se naći na sajtu www.rex.b92.net)

Krajnosti Ukrajine

(redigovani transkript izlaganja i
diskusija na seminaru)

Nebojša Milikić: Dobar dan, dobro došli u *Kulturni centar Rex* na još jedan iz serije susreta u okviru naših govornih programa. Želeli bismo da podsetimo, zbog onih koji su prvi put ovde, da cilj ove programske linije jeste da razvijamo debatnu praksu, da razvijamo sam jezik problema kojim se bavimo, da se suprotstavimo njegovom pojednostavljenju i nekoj vrsti oportunog medijskog jezika koji je danas hegemon u javnoj sferi.

Obradivali smo različite teme, naravno prilagođavajući se onim mogućnostima koje smo imali kao nezavisna organizacija koja mora da se izdržava preko projekata, koristili neke projektne agende ili okvire kako bismo se bavili onim temama koje nas, bez obzira na te agende i okvire, zanimaju.

Jedna od takvih tema jeste i ova današnja. Dakle, ukrajina, situacija u Ukrajini i pogledi na tu situaciju. Mi smo na neki način iskoristili priliku da kroz okvir koji imamo u ovogodišnjim *Govornim programima* – taj okvir tiče se ekstremizma i ekstremističke ideologije – uključimo temu o tome šta su krajnosti, ekstremi u političkim agendama, političkim platformama, vladajućim političkim konstelacijama i grupacijama u savremenoj Ukrajini. Dakle, želimo da razgovaramo o svemu onome što smatramo i razumemo kao ukrajinsku krizu, a koja je i prema našem, da tako kažem, partikularnom iskustvu rada u jednom koliko-toliko nezavisnom kulturnom centru nešto što je vrlo izuzetno i vrlo uticajno za ono što se smatra evropskim domenom, razumevanjem evropskih politika, evropske stvarnosti, evropske prošlosti ili budućnosti.

Naime, kada se desilo ono što se desilo tokom 2014. godine, počev od demonstracija na Majdanu, a pre toga i, naravno, od nezavisnosti Ukrajine, dakle koliko god hoćemo da idemo u istoriju, nekako se ispostavilo da je ova kriza bila neka vrsta političkog, ekonomskog i logičkog zemljotresa u svakom smislu i na svakom nivou onoga što se smatra Evropom i evropskom zajednicom. Nekako su ti događaji doprineli da mnogi vokabulari, mnoge definicije, mnoga razumevanja

4

prošlosti, sadašnjosti i budućnosti onoga što se smatra Evropom, budu drastično izazvana. Znači, kada se negde sretnete sa nekim i krenete da pričate o tome, vrlo ste oprezni, kao da će neka velika napetost tu da se pojavi, oslušujete koje se reči biraju, šta o tome misli, ili bi trebalo da misli vaš sagovornik i, na neki način, svi komunikacioni obrasci, definicije u teoriji, u javnom diskursu, medijskom jeziku jesu, da tako kažem, pod izuzetnim pritiskom za zauzimanje hegemonije, za odustajanje od hegemonije itd.

Trebalo bi da današnji seminar bude pokušaj da tu kompleksnu problematiku zajednički analiziramo, da pokušamo da je razumemo na neki način na koji možda nismo uspevali do sada. U tom smislu, sam seminar ima zanimljiv istorijat, ali pre svega da kažem da su učesnici, izlagači i izlagačice na današnjem seminaru bili vrlo ljubazni da se odazovu našem pozivu, koji je u datim uslovima, da tako kažem, ograničen i finansijski i na mnoge druge načine. Mi smo njima dali zadatak ili smo ih zamolili da se bave ovom temom koja je naš okvir. Oni su se odazvali tom pozivu, neki su prevalili veliki put kako bi učestvovali na ovom seminaru. Mi smo im zahvalni na tome i nadamo se da će svi biti na neki način zadovoljni onime što budemo proizveli kao debatu u vezi sa datom temom.

Tema nam je, kao što znate, *Krajnosti Ukrajine*. Mi smo se malo poigrali sa značenjem reči kao što su *kraj* i *krajnost*, koje bi trebalo u ovom projektnom okviru da znače *radikalnost* ili *ekstremizam*. Kao što ste mogli videti u najavi, imamo dve teme, to jest dva izlaganja. Jedno je izlaganje Katažine Bjelinske-Kovalevske i Zbignjeva Marćina Kovalevskog-Bjelinskog (Katarzyna Bielińska-Kowalewska i Zbigniew Marcin Kowalewski-Bieliński), koje je naslovljeno *Poljski Alžir, ruska Irska*. Drugo izlaganje imaće Filip Šaćirović, koje nosi naslov *Militarizam civilnog društva, ekstremisti kao nosioci evroatlantskih integracija*. Inače, u apstraktu tog izlaganja ste mogli videti i kritiku samog naslova i koncepta ovog seminara. Takođe, juče sam u neformalnom razgovoru sa Katažinom isto dobio kritiku u vezi sa samom koncepcijom. Zbog svih ovih problema koje sam ovako nabacao, ja sam zamolio našeg dugogodišnjeg saradnika i svedoka mnogih značajnih političkih dešavanja, osobu sa jednom imponantnom aktivističkom istorijom, da bude komentator na današnjem seminaru, da napravi jednu vrstu refleksije pre nego što mi uđemo u debatu u vezi sa pojedinim problemima. U pitanju je Dragomir Olujić Oluja. Katažina je bila toliko ljubazna da Zbignjevljevo izlaganje, ili neki njegov deo, prevede na srpski, tako da ćemo i debatovati na srpskom jeziku pri čemu će nam biti potrebno strpljenje za konsekvativni prevod.

Toliko od mene za uvod. Sada još da ispričam kako se uopšte i došlo do ovog sastava izlagača na ovom seminaru. Dakle, mi smo predložili temat i pre nego što smo izabrali ove izlagače. Kada smo pravili taj okvir u vezi sa ekstremizmom, mi smo odlučili da nam jedna tema bude posvećena Ukrajini, jer su stvarno vrlo različite interpretacije i analitički pristupi svemu onome što se trenutno tamo

5

dešava. Naime, na predavanju u Institutu za filozofiju i društvenu teoriju posvećenom revizionizmu u Istočnoj Evropi govorila je i Kristen Godsi (Kristen Ghodsee). Ona se bavila revizionizmom u Istočnoj Evropi, ona se konkretno bavila Bugarskom i govorila je o tome kako dolazi do rehabilitacija, ako ne i reafirmacija, nekih fašističkih ideologija i spomenula je tada i Ukrajinu. Katažina je tada reagovala vrlo energično i rekla, koliko se ja sada sećam a može i ona svoju verziju da ispriča, da ne može da se tako govori o ukrajinskom fašizmu u tom kontekstu, jer je tamo na delu ruska agresija i da se prilike tamo ne mogu posmatrati kao u ovim ostalim zemljama koje nisu u takvoj situaciji.

Mi smo se onda upoznali i ja sam je pitao da li postoji i neki fašizam koji nema taj, da tako kažem, istorijski kontakt bilo sa nekim ratom, bilo nekim inicijalnim odbrambenim nacionalizmom (od čega se brani, o tome možemo da diskutujemo). Onda je ona meni rekla da ja ne poznajem situaciju. Ja sam onda pomenuo Stepana Banderu, jer se i on branio od nekog imperijalizma, i pitao da li i njega sada treba da rehabilitujemo. Tada je meni Katažina rekla da ja treba da se bolje upoznam sa tom problematikom i ja sam to prihvatio, pa sam je zato i pozvao na ovaj događaj, što je ona odmah i prihvatila.

Drugog govornika za ovaj seminar smo izabrali tako što sam ja želeo da izaberem osobu poput Zbignjeva, koji je pisao o krizi u Ukrajini. Dakle dok se odvijala kriza, on je pisao o tome, reagovao je kao aktivista i mislilac. Tako smo i ovde tražili da vidimo ko je reagovao na to i imali smo par interesantnih ljudi iz regiona. Međutim, ja sam se tada setio da je Filipova organizacija imala uvek aktuelne komentare, jasno izražen stav u vezi sa događajima u Ukrajini itd. Neke organizacije su reagovala tek kada se sve završilo, što nije ništa čudno, s obzirom na to da je tema veoma kompleksna. Zato smo pozvali Filipa Šaćirovića.

Želimo da ovde u ovom terminu, dakle imamo 4–5 sata na raspolaganju, raspravimo o nekim stvarima za koje možda inače nemamo dovoljno vremena, dovoljno strpljenja kako bismo ostvarili aktivistički, analitički, kritički i, na kraju i početku, faktografski uvid, što je ipak prioritetna stvar. Toliko za sada od mene.

Dragomir Olujić: Nemam nešto posebno da kažem za uvod pored ovoga što si ti ispričao, što je na neki način ram u kome ćemo razgovarati. Prva ozbiljna stvar koja će ovde biti jeste ta da ću se ja praviti mlad i naivan, da o tome ne znam mnogo i da ću ljude da vučem za jezik kako bismo sva pitanja raščivijali do kraja, onoliko koliko nam vreme to dopušta.

Druga stvar je malo lična. Naime, ja sa svo troje izlagača imam više nego ličan odnos. Ja obožavam da Katažinu volim, a da Zbignjeva nerviram i dobijam za uzvrat ono što tražim. Recimo, kada je Katažina letos bila kod mene, razbila mi je moju najdražu čašu, koju sam ja ukrao u nekom restoranu. Nije volela moju kuhinju, nego me je stalno zvala na čevapčiče, koje ona obožava, ne znam zašto, nije ni

bitno. Stalno se sa mnom svađala oko Hegela, a ni Lenjin nije bogzna kako dobro prolazio i stalno mi je gasila svetlo.

Ono što je meni zanimljivo u vezi sa Zbignjevima jeste to da je on pripadnik izvorne struje *Solidarnosti*. To je ona struja koju Leh Valensa nije uspeo da razbije. Posebna dimenzija te njegove priče jeste ta da je on bio aktivni borac za radničke savete, za radničke politike, za samoupravljanje. To je nešto što nas čini bliskim. Druga je, pak, stvar ta da je on pripadao jednoj trockističkoj organizaciji koja je bila rivalska mojoj trockističkoj organizaciji, tako da među nama postoji i neka vrsta sukoba.

Prema Filipu imam malo manje taj lični naboj, ali Filip je, ovakav kakav jeste, dobrim delom nastao kroz druženje sa mojim najpre najboljim prijateljem, pa onda najgorim najboljim prijateljem, a na kraju najdražim neprijateljem, Pavluškom Imširovićem. Zbog tih ličnih razloga moraću malo i da ih „maltretiram“.

Nebojša Milikić: Dobro. Ja ću sada ukratko predstaviti prve izlagače. Dakle, prvi izlagač jeste Zbignjev Marćin Kovalevski-Bjelinski. On je od 1980. i 1981. godine član pokreta *Solidarnosti* i aktivista za radničke savete, što je sad i pomenuo Oluja. Istraživač je revolucionarnih pokreta i nacionalizama kolonijalnih i ugnjetavanih naroda, uključujući i ukrajinski nacionalizam. Njegove radove na temu ukrajinskog nacionalnog pitanja objavila je Narodna akademija nauka Ukrajine. Zamenik je glavnog urednika poljske edicije *Le Monde Diplomatique*.

Katažina Bjelinska-Kovalevska je doktorka filozofije, politikolog. Doktorirala je na Institutu filozofije i sociologije Poljske akademije nauka na temu *Filozofske koncepcije prakse i njihove društveno-političke implikacije u krugu jugoslovenske Praxis grupe*. Vodi projekat Filozofija i društveni pokreti, koji je posvećen relacijama između filozofije i društvenih pokreta, pre svega u zemljama takozvanih periferija. Katažina, izvolite.

Katažina Bjelinska: Dobar dan. Najpre bismo oboje hteli da vam se lepo zahvalimo na vašem pozivu i na veoma ljubaznoj atmosferi, koja je ovde napravljena. Hvala vam! Odmah bih da se na početku izvinim zbog svog akcenta i zbog potencijalnih grešaka koje ću u govoru praviti.

Mi smo odlučili da ja predstavim u celini ovo izlaganje. Pošto je ono dosta dugo, moguće je da će delovati i malo prenatrpano činjenicama i raznim detaljima. Odmah bih na početku rekla da se mi ne slažemo sa nekim tvrdnjama koje su izrečene već u najavi ovog seminara, što se i vidi iz naslova našeg izlaganja *Poljski Alžir, ruska Irska*. Prvo, mi ne smatramo da je nacionalizam u Ukrajini nešto posebno u odnosu na mnoge druge zemlje. Drugo, vidimo u njemu komplikovanu pojavu, tipičnu za kolonijalne narode, koja u osnovi izražava težnju za nacionalnom emancipacijom. Mi smatramo da ne postoji ukrajinska kriza – postoji napadački rat.

Ukrajinsko pitanje jeste najvažnije nacionalno i kolonijalno pitanje u Evropi zbog tri razloga:

1. Ono izuzetno dugo traje – već pet vekova.
2. Zbog veličine teritorije. Reč je o jednoj od najvećih zemalja u Evropi.
3. Ukrajina je stekla nezavisnost tek pre dvadeset i četiri godine. Godine 1991. po prvi put u istoriji nastaje prva ukrajinska država, koja obuhvata celu teritoriju istorijske Ukrajine.

Ukrajinski narod je istovremeno i vrlo mlad i vrlo star. Prvi put se konstituiše tokom kozačkog i seljačkog ustanka koji je izbio 1648. godine i na kratko vreme srušio poljsku feudalnu vlast u velikom delu Ukrajine. Tada se prvi put formira nezavisna država, čiji je naziv Zaporožka vojska. Tada se ukida tlačenje seljaka. Kasnije, ukrajinski narod se konstituiše kao ugnjetavan narod, anektiran od strane moćnih suseda, koji su razdelili ukrajinsku teritoriju. On se konstituiše u vrlo teškim uslovima nacionalnog ugnjetavanja i eksploatacije i u uslovima otpora ukrajinskog naroda protiv svega toga. Naravno, tokom ove dvadeset i četiri godine krhke nezavisnosti, ukrajinski narod nije bio u stanju da reši svoje nacionalno pitanje. Nigde se u svetu nije desilo da se problem nacionalnog pitanja koje traje pet vekova reši za svega dvadeset i pet godina. I dan-danas, ovaj narod je predmet agresije i aneksije. On nije čak ni u stanju da stabilizuje svoj teritorijalni integritet i primoran je da vodi vrlo tešku borbu protiv velike sile (1). Dve glavne zemlje koje su istorijski ugnjetavale Ukrajinu jesu Poljska i Rusija. Za Poljsku je zapadna, do- koju propagira jedan od najboljih istraživača poljske dominacije nad Ukrajinom, a to je francuski istoričar Daniel Bovua (Daniel Beauvois). Ovo je heuristički vrlo važ- na konstatacija ili teza. Ona omogućava da se ispravno shvati pitanje takozvanih Istočnih kresa Poljske. To je onaj deo Ukrajine koji je pripadao Poljskoj, a ovaj naziv korišćen je u poljskom nacionalističkom diskursu.

Ovo pitanje treba shvatiti kao kolonijalno pitanje koje traje od XVI veka, a poljsko-ukrajinske odnose kao kolonijalne odnose. Čak, tokom više od sto godina nepostojanja države Poljske trajali su ovi kolonijalni odnosi, zato što je u velikom delu Ukrajine vladajuća klasa je bila klasa poljskih kolonizatora, koji su na vrlo var- varski način eksploatisali ukrajinsko seljaštvo.

Za Rusiju je Ukrajina bila ono što je za Veliku Britaniju bila Irska. Godine 1914. Lenjin je baš ovako odredio karakter ovih odnosa. Hajde da pročitamo ono šta je Lenjin tada rekao. To je moj vlastiti prevod, koji je korigovao drug Oluja. Lenjin je, dakle, te godine rekao: „Što je Irska bila za Englesku, Ukrajina je postala za Rusiju. Ekstremno eksploatisana, nije ništa dobijala za uzvrat. Stoga, interesi svetskog proletarijata uopšte i posebno ruskog proletarijata, zahtevaju da Ukraji- na stekne državnu nezavisnost, pošto će samo ovo omogućiti razvitak kulturnog nivoa koji treba proletarijatu. Nažalost, neki od naših drugova su postali ruski

imperijalistički patrioti. Mi Moskovljani smo zarobljenici ne samo zbog toga što dozvoljavamo da budemo ugnjetavani nego i zbog toga što naša pasivnost dozvo- ljava da se ugnjetavaju drugi, što nije u našem interesu.“ (2). Heuristički to je isto vrlo važna konstatacija i teza. Dan-danas je ona i važnija nego što je Lenjin bio u stanju da to predvidi. Da bi se shvatilo šta su za Ukrajinu Donbas i Krim, potrebno je shvatiti šta je za Irsku Ulster (Severna Irska).

Ruska revolucija i njoj paralelna ukrajinska revolucija nisu rešile ukrajinsko pitanje. Prvo, nisu ujedinile Ukrajinu. Rezultat poljsko-sovjetskog rata iz 1920. godine jeste podela Ukrajine. Drugo, ukrajinski komunisti postulirali su nezavisnost sovjetske Ukrajine. Za to se vodila borba u samoj Boljševičkoj partiji u Ukrajini. Struja koja se opredelila za ne- zavisnost Ukrajine bila je jako snažna i uticajna među ukrajinskim komunistima (3). Ovaj zahtev nikad nije prihvaćen i zamenila ga je politika intenzivne ukrajinizacije, dakle jezičke i kulturne nacionalizacije Ukrajine.

Staljinistički režim brutalno ruši politiku ukrajinizacije, koristeći masovni teror, vraća na snagu carsku politiku rusifikacije i deukrajinizacije Ukrajine. On vodi politiku kolonijalne eksploatacije, ubija ukrajinsku inteligenciju i komunističke kadrove. Ogromna glad, koju je u velikom delu Sovjetskog saveza izazvala stalji- nistička ekonomska politika, u Ukrajini se pretvorila u genocid. Kada su jedinice NKVD-a blokirale velike prostore i time onemogućile seljacima da beže, osudili su ih na smrt. Ovih blokada nije bilo na prostoru Rusije u kojima je vladala glad. One su uvedene samo u bivšim ruskim kolonijama, uglavnom u Ukrajini, ukrajinskoje- zičnom Kubanju i Kazahstanu. Ovaj najveći zločin staljinističkog režima utvrđen je danas od strane ukrajinske, međunarodne i kazaške historiografije, ali poststa- ljinistički i putinovski negacionizam, kao i oni koji podržavaju ruski imperijalizam uporno pokušavaju da ga zamaskiraju.

Taj zločin imao je dosta dugotrajnih posledica. Jedna od bitnih posledica jeste ta što je tridesetih godina prošlog veka u Zapadnoj Ukrajini, koja je u tom trenutku bila pod poljskom dominacijom, Komunistička partija Zapadne Ukrajine gubi rukovodstvo nad ukrajinskim narodnooslobodilačkim pokretom. U prvi plan borbe za nezavisnost i ujedinjenje Ukrajine stupaju radikalni nacionalisti, to jest *Organizacija ukrajinskih nacionalista*, koja je nastala tokom borbe protiv poljske imperijalističke dominacije, ali snažan impuls za njen razvoj bila je politika staljini- stičkog režima.

Organizacija ukrajinskih nacionalista (OUN) liči na druge nacionalističke organizacije na periferiji u XX veku. Takve organizacije su, na primer, Irska republi- kanska armija ili Alžirski front narodnog oslobođenja. Savez ove ukrajinske orga- nizacije sa nacističkom Nemačkom, tokom Drugog svetskog rata, ne razlikuje se bitno od mnogih drugih saveza nacionalističkih pokreta sa Nemačkom i Japanom. To se, recimo, može videti na primeru Indonezije, čija je nezavisnost delo nacio-

nalističkih snaga koje su ranije kolaborirale sa japanskim okupatorom. Savez sa Nemačkom je trajao do napada Nemačke na Sovjetski savez 22. juna 1941. godine i ubrzo se slomio kada je proglašena nezavisnost Ukrajine, samostalno i suprotno od Hitlerove zamisli. Tada započinje represija nad banderovcima, koji su morali da odu u ilegalu.

Godine 1943. izbija masovni oružani ustanak protiv okupatora u Zapadnoj Ukrajini i formira se Ukrajinska ustanička armija. Iste godine dolazi do poljsko-ukrajinskog sukoba. Posledice ovog sukoba bile su na desetine hiljade žrtava na obe strane. Ovaj događaj se dosta iskorišćava od strane poljske nacionalističke propagande i o njemu se govori kao o teškom zločinu, klanju itd, čak i u naučnim radovima. Poljskih žrtava je bilo više ne zato što su Ukrajinci bili varvari, nego zato što su Poljaci bili slabiji, jer su se oslanjali na vladajuću manjinu. Nisu imali državu u to vreme sa jakim aparatom. Oni su bili kolonizatori, koji su po prirodi bili slabiji. Na poljskoj strani su se tada borile trupe Domovinske armije (Armija Krajova), to je vojna organizacija Vlade Poljske koja je bila u izbeglištvu u Londonu, poljske komunističke trupe i takozvani sovjetski partizani, što su, u stvari, bile prebačene trupe NKVD-a. U tom trenutku se javlja savez poljskog i ruskog imperijalizma, što je jako bitno. Takođe, bitno je i to da se protiv Poljaka mobilišu mase ukrajinskog seljaštva, pošto je Ukrajinska ustanička armija proglasila dekret o poljoprivrednoj reformi.

Ono što je jako bitno je i promena karaktera organizacije OUN koja je od konspirativne organizacije propagandista postao masovna organizacija koja vodi masovni narodni pokret. Unutar nje desne radikalne struje gube poziciju u korist struja koje su odbacile integralni nacionalizam i evoluirale prema antikapitalističkim pozicijama (4). To je neka opšta primedba koju treba imati na umu kad se govori o nacionalizmu u Ukrajini, to jest da je nacionalizam glavni oblik svesti ugnjetavanih naroda. Unutar nacionalizma tog tipa ima mnogo struja. Jedne odgovaraju interesima jednih klasa, druge interesima drugih. Ima evolucije i u levo i u desno. Takvih primera imamo u istoriji svih ugnjetavanih naroda i uopšte kolonijalnih i zavisnih periferija.

Posle Drugog svetskog rata, u sovjetskoj Ukrajini OUN se nalazi u ilegali, ali je dobijao podršku od ukrajinskih seljaka koji su se odupirali nasilnoj kolektivizaciji poljoprivrede. U Poljskoj je, što je jako bitno, Ukrajinska ustanička armija uništena 1947. godine, tokom takozvanog „konačnog rešenja ukrajinskog pitanja“, što je naziv koji podseća na konotaciju „jevrejskog pitanja“, to jest, taj isti termin je upotrebljen. Ukrajinci su nasilno iseljavani, najpre u Sovjetski Savez pa – u toku takozvane Operacije Visla – u druge delove Poljske, kao i u Istočnu Prusku. Tako je izvršeno etničko čišćenje. Time se završava poslednji poljsko-ukrajinski rat, koji nije vođen ni od strane buržoazije, niti od strane plemstva, već su ga vodili komunisti. Ukrajina stiće nezavisnost, što je neizbežna posledica raspada Sovjetskog Saveza.

To je, pak, neizbežna posledica nacionalnog ugnjetavanja neruskih naroda, pošto je staljinističkom kontrarevolucijom došlo do preporoda ruskog imperijalizma (5). Vlast u Ukrajini ostaje u rukama postsovjetske birokratije, vrši se privatizacija, koja je u suštini pljačka, i ovaj parazitski sloj birokratije se pretvara u kapitalističku oligarhiju. Tada dolazi i do nastanka monopolnog kapitala, a najveći centar takvog kapitala jeste Donbas. Tamo je taj kapital uspostavio vlast nad teškom industrijom i rudarstvom. Oligarhija Donbasa je najsnažnija i najbolje organizovana od svih oligarhija u Ukrajini. Njena vladavina dovodi do katastrofalnih društvenih posledica. Ona sa vremenom traži centralnu vlast putem Partije regiona, prvi put 2005. godine, tada bezuspešno. 2010. Janukovič dolazi na vlast, a lokalna oligarhija Donbasa dobija time vlast u celoj zemlji.

Zatim dolazi do revolucije na Majdanu (6) i pada Janukoviča sa vlasti, čime i ova lokalna oligarhija gubi centralnu vlast, koja onda prelazi u ruke ekonomski slabijih i manje koncentrisanih sektora ukrajinskog kapitala. Oni žele da se oslone na veliki kapital sa zapada i teže ka savezu sa Evropskom unijom.

Na sve ovo sledi reakcija ruskog imperijalizma u vidu aneksije Krima, a predstavnici kapitala Donbasa organizuju oružanu secesionističku pobunu, koja dobija podršku od Rusije. To je jedna tipična oligarhijska pobuna, zato što oligarhija koja je izgubila centralnu vlast sada pokušava da zadrži vlast u regiji. Regija je njena glavna baza (7).

Pored toga što dobija podršku ruske vojske, ona dobija i podršku ekstremne desnice iz Rusije. Ova ekstremna desnica u Rusiji, koja je mnogo snažnija nego u drugim postsovjetskim zemljama i zemljama nekadašnjeg Istočnog bloka, već je odavno ušla u skupštinu. Takođe, ona ima svoje činovnike u predsedničkoj administraciji, vladi, ima je u putinovskim omladinskim organizacijama, kao i u policijskim, vojnim i crkvenim aparatima. Već odavno ona organizuje demonstracije, ima svoje paramilitarne organizacije koje su stekle vojno iskustvo tokom kolonijalnih ratova u Čečeniji, kao i tokom periferijskih ratova u Moldaviji i na Kavkazu. Ove formacije izvršile su mnoge pogrome i rasističke zločine nad migrantima sa Kavkaza i iz postsovjetskih muslimanskih zemalja. Sve ovo je detaljno dokumentovano od strane ruskih demokratskih organizacija.

Što se tiče Ukrajine, još pre četiri godine, a ovo je bio fenomen ne samo u Istočnoj Evropi, nego u celoj Evropi, ekstremna desnica je bila vrlo slaba, skoro najslabija na kontinentu. Do 2012. godine u skupštini nije bilo nijednog poslanika ekstremne ili radikalne desnice. Poređenja radi, možemo pogledati situaciju u Poljskoj. Između 2005. i 2007. godine ekstremna desnica je ušla u vladu i dobila je u toj vladi ministra obrazovanja i zamenika predsednika vlade. U inostranstvu se niko tada nije posebno brinuo za poljski nacionalizam. Sada opet imamo istu situaciju, jer je opet radikalna desnica došla na vlast. Ona demontira institucije buržoaske demokratije i uvodi autoritarni režim. To su, dakle, stvarni problemi.

Predstavnici ekstremne desnice prvi put ulaze u parlament Ukrajine 2012. godine, što je posledica nekakvih manevara u vezi sa izborima. Ona se od tada razvija, ali ipak i dalje važi za jednu od najslabijih parlamentarnih ekstremnih desnica u Evropi. Ona, u stvari, ima taj problem da je izolirana na međunarodnoj sceni, zato što skoro čitava evropska ekstremna desnica podržava Putina. Oni su, dakle, u takvoj situaciji da ne mogu dobiti međunarodnu podršku.

Naravno, ne može se reći da ništa od ovoga nije opasno. Ono što je opasno jeste činjenica da su oni dobili legitimitet zahvaljujući svojim aktivnostima na Majdanu i učešću u borbama u Donbasu, kao što je, na primer, bila borba za međunarodni aerodrom u Donjecku, gde je Desni sektor doživeo teške gubitke. U Donbasu su neki dobrovoljački bataljoni politički kontrolisani od strane organizacija ekstremne desnice. Pošto na političkoj sceni nema leve alternative, naravno, kao i svuda drugde, ekstremna desnica može koristiti frustraciju koja raste kao posledica neoliberalnih reformi uvedenih pod pritiskom međunarodnih finansijskih institucija i Evropske unije.

Politika ukrajinskih vlasti prema Rusiji i pobuni u Donbasu, koja se odvija pod diktatu Nemačke i Evropske unije, po mnogima je nedovoljna, naprosto, pomirljiva. Takođe, problem su i porazi ukrajinske vojske na frontu i male vojne pomoći zapadnih imperijalističkih velesila. Uz to, ukrajinsko društvo je veoma umorno, jer je tokom rata sve veći broj ratnih i vojnih invalida. Svi oni imaju, uglavnom, porodi- ce i vraćaju se iscrpljeni iz rata, za njih nema dovoljno državne pomoći itd. Kao i u svim drugim zemljama Evropske unije, desnica i u Ukrajini može iskoristiti čitavu ovu situaciju i negativne posledice u društvu nastale približavanjem Ukrajine Evropskoj uniji.

Kako sve ovo izgleda kada se posmatra iz Poljske? Pošto je bilo dosta reči o istoriji i kolonijalnim odnosima, koji i dan-danas imaju uticaj na sve ovo što se govori o situaciji u Ukrajini i na levici i na desnici, ja bih pomenula jednog filozofa, profesora sa Univerziteta u Vroclavu, koji je svoj antiukrajinski stav izrazio na Fejzbuku i nazvao je ukrajinske vojnike *banderovskim lešinama* – u komentaru u odnosu na snimak na kome se vidi kako ukrajinski vojnici trpe torturu od strane separatista. Koristio je taj fašistički jezik (8). Ali da ostavimo anegdote.

U kontekstu rusko-ukrajinskog rata u nekim poljskim krugovima, koji se opredeljuju kao levi, dosta se govori o rusofobiji, mnogo manje o ukrajnofobiji. Simpatije Poljaka prema drugim narodima tokom poslednjih dvadeset pet godina, različite su. Ako pogledamo rezultate Centra za istraživanje javnog mnjenja u Poljskoj (9) – u pitanju je jedna vrlo ozbiljna institucija – vidimo da postoje dve grupe. Najpre, može se videti da većina Poljaka ima najviše simpatija prema zapadnim narodima, više nego prema drugima. Izuzetak su jedino simpatije prema Česima, Slovacima i Mađarima. Najmanje simpatija izražava se prema Romima i Rumunima. Početkom devedesetih godina prošlog veka vidimo da su na trećem mestu sa

najmanje simpatija bili Ukrajinci, čak ispod Jevreja, prema kojima se uvek u Poljskoj izražava snažan antisemitizam. Rusi su u odnosu na njih održavali relativno dobru poziciju (ipak generalno gledano nivo simpatije prema njima je bio nizak), uprkos tome što su u to vreme poistovećivani sa Sovjetima. U međuvremenu, simpatije prema Ukrajincima su porasle, ali nisu dosegle onaj nivo simpatijama koje postoje, na primer, prema Bugarima. Ako uporedimo nivo simpatija prema Ukrajincima i Rusima, možemo videti da simpatije prema oba naroda rastu, ali su one prema Ukrajincima ranije bile manje nego prema Rusima. Iz pomenutih istraživanja može se videti da ispitanici reaguju na događaje tokom 2004. i 2005. godine, kada je bila takozvana *Narandžasta revolucija*. Tada rastu simpatije prema Ukrajincima, a slabe simpatije prema Rusima. Tokom dešavanja na Majdanu imamo sličnu situaciju (10)

Kada je reč o antipatiji prema drugim narodima, opet postoje dve grupe, to jest postoje one grupe naroda prema kojima Poljaci imaju više antipatije i one prema kojima je ta antipatija manja. Nakon pada Sovjetskog Saveza, antipatiju prema Ukrajincima izrazilo je 65% ispitanika, a prema Rusima 56%. Kasnije, antipatija prema oba naroda sistematski opada. Međutim, dok su za vreme Majdana simpatije prema Ukrajincima su porasle, a pale prema Rusima, antipatija, pak, sada prema Rusima raste, dok antipatija prema Ukrajincima ostaje na istom nivou. Moglo bi se reći da je delu ispitanika svedjedno šta se dešava Ukrajincima, njihov antiukrajinski stav ne reaguje na sadašnju medijsku proukrajinsku propagandu uopšte (11).

Sada bih nešto rekla o nacionalističkom diskursu, kao i o rasističkom i šovinističkom odnosu prema Ukrajincima. Dobar primer jeste događaj iz 1943. godine, koji je u nacionalističkom diskursu dobio naziv Voljinski pokolj (*rzeż wołyńska*), koji se odnosi na period spomenutog poljsko-ukrajinskog rata. Taj termin se koristi čak i u naučnim radovima (12). Tu vidimo kako se u ovom diskursu kolonizovan narod dehumanizuje i pretvara u životinje u stilu, koji je opisivao Franc Fanon u kontekstu kolonijalnih odnosa u Alžiru (13). Ima brojnih opisa takozvanog *voljinskog pokolja*. U poljskom diskursu obično se Ukrajina predstavlja kao mitska Arkadija (14) – „neki Francuzi slično govore o Alžiru“, primetio je Buvua (15). Ova arkadijska idila je odjednom srušena, kad dođe do masovnog, navodno neočekivanog napada, Ukrajinaca na „nevine Poljake“: „Jednoga dana Poljaci su prešli iz raja u pakao“ (16). Nacionalistički opredeljeni autori, bilo u istorijskim, bilo u književnim radovima, rado pružaju slikovite opise brutalnosti Ukrajinaca prema Poljacima, na primer: Fredek (muško ime) je ceo sečen i klan noževima. Ukrajinci su mu odrezali penis i stavili ga njegovoj sestri u usta“ (17). Ovi opisi se mogu uporediti sa opisima iz srpskog nacionalističkog diskursa, na primer iz *Noža Vuka Draškovića*. To je ista priča, ima toga mnogo, mogla bih ih prevesti milion puta, ali mi moje znanje srpskog jezika mi nije dovoljno da sve to prevedem na odgovarajuć način.

Godine 2013. Bila je 70. godišnjica tzv. Volinskog pokolja Ovom prilikom

je prihvaćena nacionalistička rezolucija u skupštini koja je trebala upamtiti samo poljske žrtve poljsko-ukrajinskog rata kao žrtve pokolja. Oko ove rezolucije se ipak vodila jedna jako bitna debata u kojoj je glavna tačka sporenja bila ta da li će u rezoluciji biti upotrebljen termin *genocid* (kao što je tražila stranka Zakon i pravda) ili *zločin sa elementima genocida* (kao što je tražila Građanska platforma, koja je tada bila na vlasti). To je 2013. godina, to je Evropska unija. Jedino levo-liberalna stranka Januša Palikota je odlučno odbacila projekat nacionalističke rezolucije uopšte (18). Međutim Savez demokratske levice, to jest socijaldemokratija sa Lešekom Milerom, isto kao i radikalna desnica, je podržavala termin *genocid* (19), pa su konačno glasali za vladin projekat tek kada se na kraju shvatilo da termin *genocid* neće proći (20). Tokom 2013. među mnogim drugim događajima povodom 70. godišnjice voljinskih nemira organizovan je i jedan dosta šokantan, naime rekonstrukcija ukrajinskog napada na poljsko selo, paljevina i ubijanja seljaka i seljanki (21)

Ovaj rasizam prema Ukrajincima nije nešto apstraktno, već se to odnosi na ukrajinske radnike i radnice, studente i studentkinje koji žive i rade u Poljskoj. U oktobru 2015. godine više od pedeset hiljada Ukrajinaca i Ukrajinki je imalo odobrenu vizu za boravak u Poljskoj. Međutim, 2014. je njih 372 hiljada dobilo „izjave o nameri poveravanja posla strancu“, što njima dozvoljava raditi samo šest meseci u godini. U prvoj polovini 2015. izdato je 402 hiljada ovih izjava, od toga 139 hiljada za žene (22). Ukrajinci i Ukrajinke u Poljskoj rade uglavnom poljoprivredne, građevinske, trgovinske i kućne poslove (23). Navodno ove izjave nude olakšice, ali je, u stvari, reč o jednom velikom iskorišćavanju. Na primer neke od žena, koje dolaze da bi radile kućne poslove, rade tri meseca, pa se onda vrate nazad za Ukrajinu, da bi posle tri meseca opet došle da rade. 2015. godine izdato je 763 hiljada izjava dok je prema procenama u Poljskoj radilo čak i milion Ukrajinaca i Ukrajinki (24), mahom u jako teškim uslovima. To je onaj problem kojim bi levica trebalo da se bavi – ukrajinskim radnicima koji rade u dosta težim uslovima nego poljski radnici.

Kada je reč o studentima, u Poljskoj studira oko trideset hiljada studenata i studentkinja iz Ukrajine (25). Oni su u veoma teškoj situaciji, pošto većina njih plaća svoje studije. Studiranje je, naravno, veoma skupo, ali građani Poljske imaju pravo na besplatno školovanje. Pravo na ovo besplatno školovanje imaju, takođe, neki ljudi koji dobijaju takozvanu domovnicu (Kartu Poljaka). One se uglavnom dode-ljuju na osnovu porekla, to jest neko ko traži ovo treba da dokaže da je imao babu ili dedu Poljaka i da ode u ambasadu sa svim dokumentima i izjasni se kao Poljak. Tako je moguće steći pravo na rad, besplatno školovanje, zdravstveno osiguranje, stipendije itd. Ukrajinci koji mahom nemaju poljsko etničko poreklo su toga lišeni i uprkos tome što plaćaju svoje studije nemaju pravo na naučnu stipendiju, ne dobijaju nikakvu pomoć od države, što je postalo posebno dirljivo za vreme rata kada je pala hrivna. Ova deca, izvinjavam se što to kažem ovako ejdžistički, jer su to stvarno deca, s obzirom na to da završavaju školu sa sedamnaest godina. Ja

znam jednu devojkicu od sedamnaest godina koja radi u kafani, a preko leta nema gde da spava, pošto su joj roditelji iz Donbasa. Ona nema šta da radi, a ne može da se tamo vrati. To je katastrofalna situacija i uprkos propagandi Vlade Poljske da ona brine o Ukrajincima, oni ne dobijaju nikakvu pomoć.

Ono što je još gore jeste to da se ovi studenti susreću sa antiukrajinskim nacionalizmom na svojim fakultetima. Govori se na primer kako oni poljskim studentima uzimaju mesta na fakultetima i u studentskim domovima, tako da je situacija po njih stvarno loša (26). Nažalost, u kontekstu debata povodom „ukrajinskog pitanja“ niko ovo ne vidi kao problem.

Na kraju, htela bih da kažem da ovaj antiukrajinski šovinizam ne potiče samo od desničara. On se može sresti i u zabavnim emisijama proizvedenim od strane privatnih liberalnih medijskih kuća. Na primer, na komentar da je šteta što nema robota koji mogu obavljati kućne poslove jedan poznati novinar je rekao: „Imamo ih, zovu se Ukrajinke“. To je izrečeno na jednoj radio stanici na kojoj gostuje par jako poznatih novinara. Ovaj novinar je jedan od najpoznatijih u Poljskoj i radi kao komentator za brojne medijske kuće. Takođe, dvojica novinara-selebitija u popularnoj emisiji na radiju (27) su imala ovakav – navodno šaljiv – razgovor:

- Znaš li šta sam uradio posle utakmice? Poneo sam se kao pravi Poljak.
- Šta, šutnuo si psa?
- Ne, izbacio sam moju Ukrajinku.

(Smeh)

- Dobra ideja! Meni to nije palo na pamet. Znaš šta, zato što sam ljut, ja mojoj danas neću platiti.
- Da je moja barem malo lepša, bih je i silovao.
- Ja čak ne znam kako moja izgleda jer je stalno na kolenima...

Naravno, to je bio skandal. Ali to nisu rekli neki desničari, nego vrlo poznati novinari u popularnim zabavnim emisijama za široku javnost.

Dakle stvarno imamo problema sa krajnostima, sa ekstremizmima ali na malo drugačijem mestu od onoga na kom se obično o njima priča. Htela bih da kažem i to da sada u kontekstu rata u Ukrajini, u Poljskoj imamo saveze ekstremne desnice i poststalinističke levice koji podržavaju Rusiju kao navodno antiimperijalističku, antiameričku i uopšte antizapadnu silu. Šovinizam protiv Ukrajinaca se iskorišćava i podstiče, tako da Ukrajinci se bore protiv ruskog i poljskog imperijalizma postaju „banderovci i fašisti“. Obične institucije ukrajinske buržoaske demokratije – ja neću da branim buržoasku demokratiju, ali moramo imati nekakve proporcije – postaju „fašistička hunta“.

Moram dodati i to da sam ja naučila mnogo toga od svojih drugova iz Srbije i zato mislim da je dobar podsticaj za razmišljanje o ukrajinskom pitanju ono što je napisao (i još uvek piše) Dragan Plavšić povodom jedne debate koju je on vodio sa

nekim anarhistom Grubačićem. Debata se vodila povodom nezavisnosti Kosova. Plavšić je postulirao „politiku prijateljstva“ koja pretpostavljala podržavanje pravo Kosova na samoopredeljenje i borbe za ovo. Samo na taj način je moguće prevazi- laženje srpskog imperijalizma i ispunjenje uslova za otvaranje prostora za buduću balkansku federaciju (28). Kosovo se mora lišavati spoljne asistencije i ne treba biti predmet međuimperijalističkih takmičenja, u kome ne treba da učestvuje ni Srbija. Tako se isto može sagledati i ukrajinski problem. To bi značilo da moramo odmah odbaciti ovu popularnu geopolitičku teoriju multipolarnosti, po kojoj imamo ame- rički imperijalizam i polove koji se njemu suprotstavljaju. Taj pogled i njemu slični je dosta rasprostranjen na levcici. Jedan od primera je članak koji je objavljen u Le Monde Diplomatique u kome Oliver Zajec piše kako Ukrajina liči na mladu koja ne zna koga birati za bračnog druga: Poljsku ili Rusiju (29). U tom poređenju ima sve- ga, i kolonijalizma i rasizma i seksizma, itd. Drugovi i drugarice iz Srbije su, dakle, došli do toga da treba podržati pravo na samoopredeljenje, ali ne i etničke podele, što se opet može primeniti na pitanje Krima i Donbasa. Zaključak je tada bio da treba podržati pokret Samoopredeljenje sa Kosova. Mislim da je ovakav stav dosta inspirativan i ja sam dosta naučila iz toga za ceo život.

Nebojša Milikić: Hvala, Katažina, na ovom iscrpnom i kompleksnom izlaganju! Čuo sam ovde pitanje šta je Samoopredeljenje. Oni su partija sa Kosova koja nije dosada ulazila u koalicije sa vladajućim formacijama na Kosovu. Oni su organizo- vali različite demonstracije na Kosovu protiv prisustva KFOR-a i sl. i imaju taj, da tako kažem, nacionalistički i antiimperijalistički diskurs. Bila je ovde svojevremeno diskusija u vezi sa time da li njih treba podržati ili ne.

Hvala još jednom, Katažina! Videlo se iz apstrakta da postoji želja da se istorijski i vokabularno pruži jedan skup koordinata kroz koje vi smatrate da treba razmatrati datu problematiku, ne kao neku specifičnu ukrajinsku krizu, već kao re- zultat istorijskih i savremenih postojećih odnosa u domenu imperijalističkih ambi- cija, odbrane naroda, imanentnih ili slučajnih lokalnih političkih razvoja. Tu mislim na ovu paralelu sa Samoopredeljenjem, što bi trebalo biti predlog da se drugačije gleda na nacionalizme naroda koji su pod takvim imperijalnim ili ratnim pritiskom i pretnjama.

Jedan od zainteresovanih za ovu debatu je morao da ode. To je Nebojša Komanović, jedan od nekadašnjih saradnika pokojnog Pavluška Imširovića. On je predložio da postavim jedno pitanje umesto njega.

Ako podeš u analizi i u pristupu problemu nacionalnog pitanja još negde od srednjeg veka, da li onda nenamerno ulaziš u nešto što je nacionalni ili nacio- nalistički diskurs? Onda se pojavljuje taj problem poistovećivanja *nacije* i *naroda*, gde dolazi do toga da se čitavi narodi smatraju kolonizovanim ili kolonizatorskim, mada znamo da delovi tih naroda ne učestvuju ni ukolonizujućim ni u autokolo-

nizujućim strukturama. To bi bilo njegovo pitanje, dakle da li onda iz toga proizila- ze posle problemi u pristupu analize nacionalnog pitanja.

Katažina Bjelinska: Ako smo dobro shvatili, radi se o tome da li ako govorimo o nacionalnom pitanju onda slučajno upadamo u nacionalistički diskurs, da onda prelazimo na ovo nacionalno stanovište koje treba da bude prevaziđeno? Mislim da bi se to pitanje moglo postaviti drugu Lenjinu, koji je u jednom članku pisao o pitanju autonomizacije. On je rekao da ako imamo nacionalizam tlačitelja, onda se moramo odlučno boriti protiv njega. Ali ako imamo nacionalizam potlačenih naroda, to moramo uvek podržavati. Čak je i bolje, kako on kaže, da se stavi više soli nego manje (30).

Nebojša Milikić: Dakle, da se suprotstavimo većem, a ne manjem zlu.

Katažina Bjelinska: Ne, nije pitanje to da li da se suprotstavimo većem ili manjem zlu, već naprosto da se svemu priđe dijalektički. Ako smo levičari, onda treba da se borimo protiv nacionalizma, pre svega vlastitog i uopšte protiv nacionalizma vladajućih nacija, ali da podržavamo težnje za nacionalno oslobođenje.

Kada je reč o ovim terminima kao što su *nacija* i *narod*, ja sam namerno ko- ristila reč *narod*. To jeste jedno krupno jezičko pitanje, ali kada se koristi reč *nacija*, to mene asocira odmah na nacionalistički diskurs. Kada se govori o narodima, to je već malo drugačije, ali ipak svi znamo da je reč *narod* dosta koršićena od strane nacionalista, naročito u Srbiji, pa je tako Mihailo Marković pisao o *srpskom narodu*, ne o naciji, tvrdeći da on piše samo o narodu i da nije nikakav nacionalist. Ovo je- ste problem, sa time se slažem, ali je zbog jezičkih razloga to dosta komplikovano razjasniti.

Nenad Petrović: Dobar dan, ja sam Nenad Petrović i po zanimanju sam istoričar. Ja bih samo hteo da se objasni kako se to što se dešava u Ukrajini, nazvali ga ovako ili onako, reflektuje na prilike u Srbiji. Dakle, ovde je bez ikakvog razmišljanja, po nekom automatizmu, došlo do toga da su se oni koji su podržavali Miloševiće- vu politiku devedesetih godina, i koji danas to čine, nazovimo ih nacionalistima, automatski svrstali na stranu Rusije. To se dogodilo bez obzira na to što su Putin i Lavrov izjavili da ako se Kosovo samoopredelilo odnosno otcepilo, onda i Krim to može. Iz toga je proizašlo da je dobro to što se Kosovo otcepilo, kao što se i Krim otcepio.

Druga pak strana, ona malobrojnija, nazvana mundijalistima, nenacionali- stima i Drugom Srbijom, automatski se svrstala na stranu jadnih Ukrajinaca i jadne Ukrajine a to znači za njih - na stranu Amerike i NATO-a.

Vaše izlaganje je doprinelo tome da se zapitamo da li su stvari uopšte

jednostavne. Sada bih rekao moje mišljenje u vezi sa onim što se desilo u Ukrajini. Dakle, Ukrajina je do prevrata u februaru 2014. godine bila u izuzetno bliskim prirodnim odnosima sa Rusijom. Uživali su taj benefit da su bescarinski izvozili svoju robu u Rusiju. Dobijali su gas iz Rusije koji im je bio preko potreban, isto po nekim povlašćenim cenama, a čak ni to nisu plaćali kako treba nego sa zadržkom. Kada je elita iz Kijeva rešila da pređe na drugu stranu i napusti ovo partnerstvo, da se izvuče iz šaka, kako god to nazvali, da pretrče na stranu Zapada kako su oni mislili, Rusija im je odgovorila „Gospodo vi to možete ali bićete kažnjeni, jer ćemo vam oduzeti neke teritorije i prekinućemo taj za vas dobar trgovinski sporazum.“ Isto tako, ni Sjedinjene Američke Države ne daju ni Srednjoj ni Južnoj Americi da vode samostalnu politiku. Ako bi neko pokušao da se izvuče iz te njihove dominacije, uvek izvedu puč ili nešto tako ili izazovu građanski rat. Tako je i Rusija uzvratila Ukrajini u ovom slučaju.

Druga stvar jeste ova u vezi sa paralelom između Kosova i Krima. Ako Kosovo, to jest Albanci mogu da imaju pravo na samoopredeljenje jer ne žele Srbiju, onda to može da važi i za Krim, budući da tamo većinu čine Rusi ili proruski orjentisani Ukrajinci.

Zbignjev Kovalevski: Razlika između Kosova i Krima je osnovna. Na Krimu nije bilo nikakve borbe za secesiju. Bila je vojna operacija Putina, koja predstavlja aneksiju. Nije bilo nikakvog demokratskog referenduma. Referendum je izveden uz pomoć vojne kontrole. Nijedna politička organizacija nije mogla voditi političku kampanju protiv aneksije i nije bilo nikakve nezavisne kontrole tog referenduma. Jedina međunarodna komisija koja je bila na Krimu tokom referenduma jeste dobro poznata komisija koja se finansira od strane Putinove vlade. Ona se sastoji od raznoraznih političara sa zapada koji pripadaju ekstremnoj desnici i ima svoja dva predsednika. Jedan od njih je Poljak Mateuš Piskorski. On je vrlo poznat u Poljskoj i član je ekstremne desnice. Drugi je Luk Mišel iz Belgije, koji je stari aktivista ekstremne desnice. U toj komisiji bili su i ljudi iz mađarskog Jobika, pripadnici belgijske i holandske ekstremne desnice, kao i proputinovski neostaljinistički elementi. Oni su poznati po tome što ulaze u crveno-smeđe saveze. Nije bilo nikakve demokratske odluke stanovnika Krima. Na Kosovu je bila borba za nezavisnost i za secesiju. Ona je bila duga i masovna, a ništa od toga nije bilo na Krimu.

Katažina Bjelinska: Ja bih, takođe, dodala nešto kako se ovo pitanje ne bi shvatile apstraktno. Kosovo je uvek bilo pod srpskom dominacijom i kolonizacijom. Ako apstraktno kažemo da svako ima pravo na nezavisnost, zašto onda ne podržimo Dodika i njegov referendum?

Zbignjev Kovalevski: Postoji još jedna bitna činjenica. Nakon referenduma na

Krimu, grupa ruskih sociologa je sprovedla istraživanje kako su ljudi glasali. Pitanje je bilo da li si glasao na referendumu i ako jesi kako si glasao. Rezultati ovog istraživanja su objavljeni od strane Putinovih savetnika. Čitav taj izveštaj se može pročitati na internetu. U tom referendumu je učestvovala manjina stanovnika Krima, njih 30%. To već automatski predstavlja problem.

Nebojša Milikić: Prokomentarisao bih ovo pitanje u vezi sa nekom vrstom automatizma. Ne mislim da je, kada je govorio o tome, Nenad hteo da o tome kaže nešto u pozitivnom svetlu.

Nenad Petrović: U negativnom.

Nebojša Milikić: U negativnom svetlu da je to neka vrsta tretmana Ukrajine od strane Rusije kao zadnjeg dvorišta, to jest kao kada Sjedinjene Američke Države tretiraju Srednju i Južnu Ameriku. Da li ta paralela ima smisla?

Zbignjev Kovalevski: Apsolutno. Veliki deo svog istraživanja sam posvetio Latinskoj Americi. Dobro poznajem imperijalističku poziciju SAD-a prema Latinskoj Americi i paralele su očigledne. Isto postoji vrlo slična paralela kada je reč o nacionalizmu.

Mirko Medenica: Ja sam Mirko Medenica iz Beograda. Hteo sam da kažem nešto u vezi sa ovom paralelom između Krima i Kosova, kao i o ovim pozitivnim i negativnim nacionalnim pokretima. Srpski nacionalizam, ako se on tako može nazvati, s početka XIX veka je bio apsolutno opravdan, jer je to bila borba protiv otomanskog imperijalizma. Za čitav taj nacionalistički pokret tokom XIX veka možemo reći da ima pozitivnu ulogu. Međutim, čim dođe do toga da se narod oslobodio, kao na primer za vreme balkanskih ratova, taj nacionalizam onda ide dalje – Srbija postaje imperijalistička, onoliko koliko je to moguće. I tako isto kao što Engleska i Francuska dele neke teritorije u Africi, Srbija i Bugarska dele Makedoniju.

Kada je reč o Krimu i Kosovu, mislim da je bitno to što su Albanci na čitavoj teritoriji Kosova bili, da tako kažem, eksploatisani, pogotovo od dolaska Miloševića na vlast. To je bila jedna vrsta aparthejda na Kosovu. Što se tiče Krima, ljudi su bili u istoj poziciji kao i na celoj teritoriji Ukrajine. Ono što sam ja u razgovoru sa nekim prijateljima i ljudima koje sam upoznao u Ukrajini čuo jeste da oni ne znaju zašto je došlo do sukoba i rata. Oni misle da u samom ukrajinskom društvu nije bilo razloga za to i da postoji veštačka podela na ljude koji su u Donbasu navodno ugroženi ili na one koji su na Krimu ugroženi. Dakle, hoću da kažem da je to jedan veštački rat i da su to veštački proizvedeni problemi. U Ukrajini niko nije iskorišćavao neko manjinsko stanovništvo na području Krima ili Donbasa, nego su svi bili iskorišćavani podjednako od te elite koju si pominjala.

Katažina Bjelinska: Zbignjev i ja se apsolutno slažemo sa time što si rekao.

Nenad Porobić: Dobar dan, hvala svima koji učestvujete ovde u ovom događaju na koji sam ja došao prvenstveno da se informišem. Kada ste govorili o ekstremnoj desnici u Ukrajini, rekli ste da je, kao i u svim zemljama Evropske unije, ukrajinska ekstremna desnica protiv EU, što joj omogućava da koristi negativne društvene posledice izazvane približavanjem Ukrajine EU i neoliberalnoj globalizaciji. Zanima me da li možete politički postaviti tu desnicu, koja je nominalno protiv EU, u smislu svrstavanja Ukrajine uz Rusiju ili uz Evropsku uniju i NATO?

Zbignjev Kovalevski: Ona nije nominalno protiv EU. Ona jeste neprijateljski nastrojena prema Evropskoj uniji kao liberalnoj i tolerantnoj prema seksualnoj orijentaciji i javnim manifestacijama seksualnih manjina. Oni to dosta napadaju, jer smatraju sve to faktorom koji uništava ukrajinski narod i konzervativnu nacionalnu tradiciju, šteti crkvi itd. To je pre svega kulturno neprijateljstvo. Sa druge strane, oni su, kao i svi desni nacionalisti, protiv svake vrste globalizacije. Oni su protiv svake vrste internacionalizacije privrede, jer, po njihovom mišljenju, privreda mora biti nacionalna. Desni sektor je protiv NATO-a i potencijalnog ulaska Ukrajine u ovu organizaciju. Oni smatraju da postoji pretnja da NATO i Evropska unija kolonizuju Ukrajinu. To je razlog zbog kojeg Amerikanci ne dozvoljavaju da njihovi vojni instruktori školuju dobrovoljačke bataljone ekstremne desnice.

Nenad Porobić: Šta je sa svojinskim odnosima? Kažete da su oni za nacionalnu svojinu. Da li to znači da su oni za društvenu svojinu i kakva je politika prema privatizaciji? Takođe, bilo mi je zanimljivo ovo u vezi sa odnosom glavnog oligarha u Donbasu prema svojini, gde se takozvana nacionalizacija sprovodi samo kada je u pitanju svojina koja nije već pod njegovim vlasništvom, dok se ona koja je njegova uopšte ne dira.

Zbignjev Kovalevski: Oni imaju populistički antioligarhijski diskurs, koji je vrlo demagoški. Neki bataljoni su dobijali finansijsku podršku od strane oligarha Kolo-mojskog, koji je sada uništavan od strane Porošenka. Političku vlast ovog oligarha eliminiše sadašnja vlast, a ovi bataljoni su izgubili njegovu podršku.

Nebojša Milikić: Nenad je mislio na ovog drugog oligarha, na Ahmatova i na onu tezu iz Zbignjevljevog teksta da njegova imovina nije nacionalizovana od strane opolčenaca.

Nenad Porobić: Da, na njega sam mislio.

Zbignjev Kovalevski: Kada je reč o Ahmatovu, deo ukrajinske ekstremne desnice govori o tome, dok drugi deo ćuti. Oni koji govore o tome zahtevaju nacionalizaciju njegove imovine. Oni smatraju da je u pitanju nacionalna prevara, zato što on finansira pobunu u Donbasu. Ekstremna desnica u Ukrajini govori vrlo malo o privredi. Teško je naći neke deklaracije u vezi sa privatizacijom i neoliberalnim reformama. Oni, dakle, imaju samo taj demagoški antioligarhijski diskurs.

Karlo Polak: Ja sam Karlo Polak. Ja sam pratio sve to preko interneta. Meni je interesantan medijski rat koji se tu vodi. Pošto sam aktivan na jednom međunarodnom internet forumu koji se bavi gradovima i gradskim prevozom i jedan je od najpopularnijih internet foruma na svetu. Na njemu je sprovedena prozapadna cenzura, na onom međunarodnom delu na kome se govori na engleskom jeziku, i to na temu pravljenja paralele između dešavanja u Ukrajini i onoga što se desilo u nekadašnjoj Jugoslaviji. Mi koji smo ovde u Jugoslaviji doživeli mnogo toga, vidimo dosta toga sličnog. Da li vi možete da ukažete na neke sličnosti i razlike između ratova u Jugoslaviji i ratova u Ukrajini?

Katežina Bjelinska: Uvek je teško govoriti o paralelama. Ovde je bilo reči o tome kako su oni koji su podržavali ranije Miloševića sada podržavaju Rusiju. Postoji taj problem poststaljinizma, pa bi zato bilo potrebno pozabaviti se istorijskim detaljima u vezi sa ratovima u bivšoj Jugoslaviji. Da li imaš neko konkretno pitanje u vezi sa ovim paralelama? Da li si ti mislio samo na cenzuru medija?

Karlo Polak: Ima mnogo toga. Dakle, političari ne mogu da izađu na kraj sa ekonomskim problemima i to onda svaljuju na onu drugu stranu, drugi narod. Zatim bojkot u kulturi, razvodi brakova koji su posledica poremećenih odnosa među narodima. Takođe, tu su i manipulisanja brojem žrtava i istorijskim podacima. Čak i nakon završetka sukoba, postoje samo kozmetička pomirenja, bez ulaženja u suštinu.

Katežina Bjelinska: To su neke paralele koje se mogu javiti u svim konfliktnim situacijama u svetu.

Filip Šaćirović: Ja bih najpre ukazao na neke materijalne i činjenične netačnosti koje ste izneli u svom izlaganju. Prvo, nije tačno da zapadnoevropska ekstremna desnica listom podržava Putina i Rusiju. To prosto nije tačno. Čak ni mađarski Jobik nema jedinstvenu praktičnu poziciju prema Putinu, zato što ima dobrovoljce koji se, verovali ili ne, bore na obe strane i dopušteno im je da to odluče prema ličnom nahodaženju. Jedan deo tih dobrovoljaca se nalazi u „Azovu“, a drugi u Donbasu. Pritom, ovi u Donbasu su ograničeni na, kako oni tvrde, zaštitu mađarskih zajednica i poiedinaca.

Dalje, Zbignjev je u jednom trenutku rekao da Amerikanci ne žele da obučavaju formacije ekstremne desnice u Ukrajini. *Njujork tajms* se ne slaže za Zbignjev-ljevom tvrdnjom, već pojedinačno navodi američke instruktore koji obučavaju Ukrajinsku nacionalnu gardu. Dakle, ne ukrajinsku vojsku, nego Ukrajinsku nacionalnu gardu.

Posebno je interesantno da u redovima ukrajinskih dobrovoljaca, to jest u redovima Nacionalne garde, „Azova“ i sličnih organizacija učestvuju pripadnici neonacističkih *white power* odnosno belih supremacističkih formacija iz cele Evrope, počev od Francuske, preko Skandinavije, pa sve do Italije. Učestvuje čak i Mizantropski bataljon iz Rusije, koji sačinjavaju ruski nacisti, kao i ruska nacistička organizacija Sinovi Votana. Naravno, postoji tu i još jedan broj nacističkih organizacija, uglavnom sa sedištima u Petrogradu i Moskvi. Oni vrše pogrome nad emigrantima i ono što se desilo na Majdanu vide kao, kako to oni nazivaju, *nacionalnu ili rasnu revoluciju* za povratak moći bele rase.

Naravno, mi možemo imati različita tumačenja činjenica i diskutovati o činjenicama, ali to će biti otežano ukoliko se činjenice ne iznose.

Zbignjev Kovalevski: Već se dosta pročula rezolucija Kongresa SAD-a o Bataljonu „Azov“. Bataljon „Azov“ jeste jedan od onih koji kontrolišu pripadnici ekstremne desnice i to je vrlo poznato. Kongres SAD-a je odlučio da ne sme biti nikakve američke vojne pomoći za ovaj bataljon. Ovaj bataljon je veoma bitan i on se bori u prvim redovima za odbranu Mariupolja, na vrlo bitnom mestu sukoba u Donbasu. Nacionalna garda jeste obična državna institucija, koja ima isti status kao i armija. Jedino što je institucija koja je za nju nadležna zapravo Ministarstvo unutrašnjih poslova Ukrajine. Naravno, ovi američki instruktore koji obučavaju ukrajinsku vojsku istovremeno obučavaju i ovu gardu.

Neki bataljoni koji su kontrolisani od strane ekstremne desnice ušle su u Nacionalnu gardu u procesu preuzimanja kontrole od strane vlade nad ovim bataljonima. Nacionalna garda jeste vojna snaga Ministarstva unutrašnjih poslova Ukrajine, a slične formacije postoje i u drugim zemljama. Teško je reći da li je politika Vlade Ukrajine prema ovom pitanju konsekventna. Ona se trudi da ove bataljone koje kontrolišu ekstremna desnica stavi pod svoju kontrolu. Ti bataljoni se ne uključuju u armiju, pošto njeni pripadnici nisu profesionalni vojnici, pa ih zato država uključuje u Nacionalnu gardu. Zato nema nikakve kontradikcije između tvrdnje da Amerikanci neće školovati pripadnike ekstremne desnice i toga da obučavaju Nacionalnu gardu.

Bataljon „Azov“ je formalno u sklopu Nacionalne garde. Američki instruktore školuju Nacionalnu gardu, ali uprkos tome što je ovaj bataljon deo ove garde, oni ne školuju njegove pripadnike.

Kada je reč o pripadnicima evropske ekstremne desnice koji se nalaze u

ovim bataljonima, prema podacima tamošnjih posmatrača, njih ima oko stotinu. Oni nisu iz glavnih organizacija zapadnoevropske ekstremne desnice, već dolaze iz nekih marginalnih grupa. Kada sam se time bavio, bilo mi je vrlo teško da identifikujem ove organizacije iz kojih su oni došli. Nazivi ovih organizacija bili su potpuno strani za mene. Bilo je potrebno tražiti neke niše na internetu kako bi se saznalo koje su te organizacije.

Što se tiče Jobika, ja prvi put čujem za to da oni imaju svoje dobrovoljce na obe strane. To ne mogu da komentarišem.

Filip Šaćirović: Ukoliko je Bataljon „Azov“ deo Nacionalne garde, a sami ste pritom rekli da ta garda ima više iregularnih bataljona pod kontrolom Ministarstva unutrašnjih poslova Ukrajine, onda je sasvim jasno da odatle može slediti jedan od dva zaključka. Ili sama Vlada Ukrajine, pa samim tim i njeno Ministarstvo unutrašnjih poslova ili Ministarstvo odbrane, ima diskreciono pravo da raspolaže vojnom pomoći koju im dodeljuje NATO, te tako iz taktičkih razloga vojnu pomoć zvanično namenjenu drugim delovima vojske ili Nacionalne garde mogu prebaciti Bataljonu „Azov“, budući da se on nalazi na frontu. Ili, pak, Vlada Ukrajine nema to diskreciono pravo, što znači da onda njome komanduje neko drugi. To onda znači da taj neko drugi van Ukrajine, na primer NATO, Amerika ili Evropska unija, odobrava postojanje Bataljona „Azov“ i njemu sličnih bataljona. Dakle, u prvom slučaju imamo licemerstvo da se fašistički Bataljon „Azov“ posredno obučava i naoružava. U drugom slučaju, ukoliko bi postojala tvrdnja da je to nemoguće, postoji jača kontrola zapada, to jest NATO struktura, nad ukrajinskom vojskom, pa tako i nad Bataljonom „Azov“, koji je njen deo.

Kada je reč o marginalnim nacističkim grupama, one su s razlogom marginalne, zato što su izuzetno ekstremne. Dakle, ukoliko su te grupe marginalne zato što su izuzetno ekstremne, a idu da ratuju za Vladu Ukrajine, kakva je onda to vlada?

Katažina Bjelinska: Izvini, ali to ti je logička greška, ne politička već zaključak ne sledi iz premisa.

Filip Šaćirović: Da li to onda znači da su oni nasamareni i da idu da se bore za jednu demokratsku vladu ili šta već? Ne vidim gde je tačno ta logička greška.

Zbignjev Kovalovski: Bataljon „Azov“ je pod kontrolom Ministarstva unutrašnjih poslova Ukrajine. Njega je stvorila jedna vrlo mala organizacija ekstremne desnice iz Harkova. U Harkovu nema ekstremne desnice, pošto se ona nalazi kod Marijupolja. To je jedna vrlo čudna politika koju vodi ministar unutrašnjih poslova Avakov. Kada ga pitaju u privatnim razgovorima za ovo, on odgovara: „Hoćete da

oni budu u Harkovu? U Harkovu sad nema ekstremne desnice"... Mi nismo navikli na taj tip argumentacije. Ovaj bataljon je vrlo lojalan vladi i ne učestvuje u antivladinim demonstracijama". To je veoma bitno zato što se sada razvija sve veći sukob između ekstremne desnice i vlade. Ekstremna desnica je sve agresivnija prema vladi. Članovi nekih bataljona učestvuju u antivladinim demonstracijama u Kijevu, noseći svoje uniforme. Takav jedan protest dogodio se pre neki dan. Ukrajinska vlada, dakle, ima sve više problema sa ekstremnom desnicom i bataljonima koje kontroliše. Bataljon „Azov“ ne učestvuje u antivladinim demonstracijama. Teško je to sve objasniti i ja nemam dovoljno informacija da bih znao zašto se to dešava.

Nebojša Milikić: A ovo pitanje o ingerencijama, ako Vlada Ukrajine ima diskreciono pravo da ne prosleđuje ili ne dozvoljava da vojna pomoć dođe do Bataljona „Azov“? (Kako onda ona dolazi do ovog bataljona?)

Zbignjev Kovalovski: Šta NATO, zapravo, radi i gde postoji njegova kontrola nad ukrajinskom armijom? Nakon Majdana, ukrajinska vojska bila je u katastrofalnom stanju. Kada je izbio sukob u Donbasu, vojnici nisu imali ni cipele, nosili su patike, nisu imali pancire. Ukrajinska glavna komanda, koja je veoma korumpirana, kupovala je ove pancire velikom količinom novca. Ti panciri bili su vrlo lošeg kvaliteta. Ukrajinske društvene organizacije ilegalno su uvozile ove pancire iz Poljske.

Nebojša Milikić: Ja se izvinjavam, mislim da pitanje nije išlo u tom smeru. To što se dešava sa ukrajinskom vojskom jeste ono što se dešava sa svim vojskama u tranzicionim zemljama, zbog čega one i potpadaju pod hegemoniju NATOa. Mislim da je to sa svakom tom armijom slučaj samo što se u krizi pokazalo u drastičnom obliku...

Zbignjev Kovalovski: Koliko je meni poznato, ne postoji kontrola NATO-a nad ukrajinskom armijom. Ova armija ne pripada NATO-u. Jedina konkretna stvar jeste ova grupa američkih instruktora koji ih obučavaju, njih ima nekoliko stotina, ali ne postoji nikakav vid kontrole, nema razloga da se tako govori o ovom problemu jer on ne postoji. Prvu stvar koju je Vlada Ukrajine tražila od Zapada bili su panciri. Tek nakon tri meseca, Obama je poslao pet hiljada pancira, što je simboličan broj. Sve ostalo što je Amerika slala Ukrajini, dakle nema oružja, nego razne stvari, vozila itd, američka štampa je opisala kao staro gvožđe.

Filip Šaćirović: Ali to i dalje nije odgovor na moje pitanje.

Nebojša Milikić: Dobro, u redu, na neka pitanja se ne mora dati odgovor.

Filip Šaćirović: I to je neka vrsta odgovora.

Nebojša Milikić: U tom slučaju možemo konsultovati našeg komentatora.

Dragomir Olujić: Sudeći po apstraktima, ova dva izlaganja izgledaju komplementarno. S tim što je Zbignjevljevo i Katažinino izlaganje više političko i socijalno-psihološko, sa akcentom na naznake klasnih odnosa i sukoba. Sudeći po Filipovom apstraktu, njegovo izlaganje bi trebalo da bude više sociološko, a manje političko. Zato mislim da je bolje da najpre čujemo i Filipovo izlaganje, pa da ja onda dam neki ozbiljniji komentar. Dogle bih postavio samo neka pitanja u vezi sa ovim prvim izlaganjem. Vaše izlaganje bilo je, uglavnom, iz pozicije sukoba koji se tamo dešava, što je prirodno. Bolja bi, pak, slika bila da se govori i o saradnji i odnosima između frakcija i delova unutar ili van različitih nacionalnih pokreta. Na primer, Poljska je tri puta deljena između tri carstva i ruski deo carstva je uvek uključivao i poljske i ukrajinske delove. Da li je bilo poljske i ukrajinske saradnje protiv ruske okupacije?

Druga stvar, postoji poistovećivanje ukrajinskog nacionalnog pokreta, vojnog, sa IRA-om i alžirskim Frontom nacionalnog oslobođenja. Ja mislim da su IRA i Front nacionalnog oslobođenja dva različita tipa organizacije, i po poreklu, i po oblicima borbe, i po masovnosti. Voleo bih da se to malo razjasni.

Treće, Donbas je bio centar otpora protiv svih režima koji su postojali u tom delu, i to ne samo po snazi nego i po mašti otpora. Na primer, 1958. ili 1959. godine bio je veliki štrajk Donbaskih rudara. Došao je Hruščov da ga smiri, tako što je pokušao da održi miting. Čim bi on krenuo sa „drugovi i drugarice“, oni bi odgovorili aplauzom od pet minuta i tako svaki put kada započne svoje obraćane. Hruščov je tu shvatio da mu oni ne daju da govori, pa je zato otišao, a zahtevi su bili ispunjeni. Takođe, sada ste u Donjecku imali pokušaj, koji je više bio umetnički nego politički, obnavljanja Crvene republike iz 1920. godine, koja je bila protiv Mahna, protiv Petljure itd. ali to je više bio jedan eskapistički i simbolički pokušaj da se izađe iz dominantne priče. Donbas je, takođe, značajan zbog odnosa sa kolicima i seljacima. Trebalo bi i tu vezu razmotriti prilikom objašnjavanja i razumevanja čitave situacije.

Četvrto, razumljiv je istorijski i aktuelni značaj ukrajinskog problema za levicu u Poljskoj. Pitanje je mlado i naivno, zašto bi taj problem bio značajan za nas druge? Dao bih u tom smislu jednu malu instrukciju. Drugi kongres Kominterne bio je sav posvećen povezivanju revolucije i nacionalnih i antikolonijalnih borbi za oslobođenje.

Nebojša Milikić: Dobro, sada ćemo čuti Filipovo izlaganje. Najpre ću pročitati njegovu biografiju. Filip Šaćirović je član Marksističke organizacije *Crveni*, koja pripada

Internacionalnoj marksističkoj tendenciji i po profesiji je filozof. Učesnik je brojnih studentskih i radničkih borbi i pripadao je različitim pokretima od 2006. godine pa do danas. Autor je brojnih tekstova koji se bave analizom gorućih društvenih pitanja, objavljivanih u glasilima *Crvenih*, mejnstrim medijima kao što su Dani, Politika i dr. Trenutno je nezaposleni student doktorskih studija filozofije, a prethodno je radio kao profesor filozofije u Somboru. Izvoli, Filipe.

Filip Šaćirović: Hvala! Naslov mog izlaganja jeste *Militarizam „civilnog društva“, ekstremisti kao nosioci evroatlanskih integracija*. Za početak, ja bih razdvojio dva termina koja se, po mom mišljenju, dosta često pogrešno poistovećuju, a to su termini *ekstremno* i *radikalno*. Ova dva termina se poistovećuju upravo zato da bi se nasuprot njima postavila ta neka *umerena* i „realna“ politika, to jest politika održavanja postojećeg stanja, održavanja sadašnjeg socioekonomskog statusa quo. Ekstremizam ne možemo definisati samo kao odstupanje od nekakve umerenosti, već moramo govoriti o načinu na koji se od tog nekog statusa kvo odstupa. Ekstremizam je po svojoj prirodi apstraktnan, on teži ka tome da nametne apstraktne ideale stvarnosti, to jest da kalupi stvarnost prema nekakvim apstraktnim idealima, prema nekakvim političkim fantazijama i rigidnim normama koje se iz ovog ili onog ideološkog razloga stavljaju van domena kritike, van domena nauke i koje se pravdaju određenim romantičnim, da tako kažem, zanosima, bio to verski, nacionalni ili neki sličan zanos.

Sa druge strane, radikalizam podrazumeva obrnutu stvar – podrazumeva rušenje i destabilizaciju postojećih normi, u skladu sa krupnim materijalnim gibanjima unutar nekog društva. Radikalni pokreti zahvataju društvene probleme u njihovom materijalnom korenu i teže da ih promene, to jest da te neke apstraktne društvene norme prilagode materijalnoj stvarnosti. U tom smislu, ja tvrdim da *ekstremizam* i *radikalizam* ne samo da nisu sinonimi već da su suprotni pojmovi i pripadaju suprotnim političkim tradicijama. Stoga je, tvrdim, *ekstremizam* prirodan desničarskim pokretima, dok je *radikalizam* prirodan levičarskim pokretima. *Ekstremizam* je po prirodi konzervativan ili reakcionaran, a *radikalizam* revolucionaran. Naravno, ova dva termina se koriste na pogrešan način, pa tako imamo i ekstremističku stranku koja sebe naziva *radikalnom* u Srbiji i sl. Zatim, danas se u svetu govori i o *radikalnom islamizmu*, ali mi vidimo da u političkim programima takvih pokreta, struja i režima nema ništa radikalno, već se teži jednom paničnom čuvanju postojećeg poretka i njegovih najzadnjih stubova i elemenata.

Zbog čega onda govorimo o *ekstremistima* kao nosiocima evroatlanskih integracija? Da bismo to razumeli, moramo se vratiti pojmu *tranzicije*, koji je bio aktuelan nekih dvadesetak godina na našem prostoru i uopšte na prostoru Istočne Evrope. Taj je pojam sada ušao u neku fazu političke istrošenosti, ali je dosta plodan za analizu procesa kapitalističke restauracije koja se dešava u bivšim staljini-

stičkim ili staljinoidnim državama. Moramo se zapitati šta je bila glavna svrha tog procesa tranzicije. Da li je to povratak nekakvih sloboda i demokratskih prava? Da li je to poboljšavanje standarda, kvaliteta života i civilizacijskog nivoa naroda u zemljama gde se taj proces tranzicije odvija? Empirijska je činjenica da ovo nije tačno – to se nigde nije desilo. Naprotiv, tranzicija je svugde imala razorne efekte. Zato moramo tražiti ono što je zajedničko svim zemljama koje su prošle taj proces tranzicije. Zajednička stvar jeste svojinjska transformacija – povratak u odnose tržišne privrede, povratak ka kapitalizmu. To, zapravo, znači oduzimanje svojine radnicima kao kolektivnu, kao klasi, koja je bila vlasnik proizvodnih sredstava i finansijskog sektora u radničkim državama, uprkos svim njihovim političkim deformitetima i uprkos tome što je kontrola nad proizvodnjom i finansijama bila uzurpirana od strane birokratije. Radnička klasa je tu i dalje bila vlasnik i vrednost koja se proizvodila se vraćala nazad radničkoj klasi kroz relativno stabilan rast kvaliteta života, kroz razvoj infrastrukture, prosvete i zdravstva, pa i kroz razvoj mehanizama odbrane, svemirskog programa itd.

Restauracija kapitalizma podrazumeva privatizaciju sredstava za proizvodnju. Dakle, podrazumeva uvođenje tržišne logike, uvođenje profitne logike u poslovanje onoga što se naziva *komandnim visovima privrede*. Takva jedna transformacija nije nikako mogla biti povoljna po radničku klasu, zato što je podrazumevala njeno razvlašćivanje, njenu eksproprijaciju od strane preduzetničke manjine. Ta preduzetnička manjina je eksproprijala radničku klasu u različitim zemljama Istočne Evrope na različite načine. One zemlje koje su u tranziciju ušle prve i bile, da tako kažem, sitniji plen, vrlo brzo su bile vezane za strani krupni kapital, i to pre svega novim tranšama pomoći od strane Međunarodnog monetarnog fonda i Svetske banke, koje su bile uslovljene politikom privatizacije.

Šta je bila osnovna prepreka takvom jednom procesu? Svakako, to je otpor koji bi tu pružala radnička klasa. Upravo zbog toga, radničku klasu je bilo neophodno politički razbiti, ili barem politički neutralisati, tako što će joj se izbiti iz ruku osnova za njeno samostalno političko organizovanje. Ključna stvar jeste čitav spektar ideologija koje se mogu nazvati jednim imenom – antikomunizmom. Šta je suština antikomunizma? Njegova suština jeste da se mogućnost da većina stanovništva upravlja sredstvima za proizvodnju i da deli proizvode svoga rada proglasi nemogućim, nenormalnim, pa čak i neprirodnim. Na koji način je antikomunizam funkcionisao? Otkako je tranzicija počela, on je imao, grubo rečeno, tri istorijske faze. Prva faza se razvija još za vreme postojanja radničkih država. Ona je populistička i instrumentalizuje sasvim legitimno nezadovoljstvo masa vlašću birokratije. Nakon toga, kada nezadovoljstvo tom birokracijom koja se vidi kao nosilac te radničke države postane nekakvo opšte mesto, u odsustvu alternative se nudi jedan čudan prelaz sa populizma na elitizam. Tada se birokrate optužuju ne zato što uzurpiraju vlast nad industrijom i finansijama, već

se problemi njene uzurpacije dovode u vezu sa time da ona nije legitimna. Onda se kao rešenje postavlja povratak „pravim“ vlasnicima. To se može odnositi ili na predrevolucionarne vlasnike, to možemo videti na osnovu poziva za denacionalizaciju, ili na nove vlasnike koji se predstavljaju kao sposobniji i po tržišnim merilima uspešni preduzetnici, koji bi doveli onda neki vid „normalne“ ili „legitimne“ eksploatacije. Tu već vidimo da se iza teze o sposobnima i najspособnijima, koji preuzimaju privredu, i rade za opšti interes, i to u interesu nacije koja se poistovećuje sa državom ili sa većinskim narodom kao apstraktnim entitetom, kriju prvi obrisi ekstremnog desničarskog razmišljanja, nacionalizma i socijal-darvinizma.

Vidimo, dakle, da je to teren ekstremne desnice, to jest da je ideološko opravdanje tranzicije nezamislivo bez učesća ekstremne desnice, dok se sama radnička svojina nad sredstvima za proizvodnju sada tretira kao deo one birokratske anomalije, gde se kolektizam i birokratizam poistovećuju. Takvo poistovećivanje se prikazuje ne samo kao istorijska, već se i kao nacionalna ili etnička anomalija, gde se narodi koji su imali kolektivističke sisteme prikazuju kao nedozreli, kao nedovoljno formirani pojedinci i nezrele ličnosti, kao ljudi kojima je na neki način neophodno tutorstvo. Tu vidimo i pojavu autorasizma, kojim se objašnjava zbog čega su neki narodi sproveli socijalističke revolucije, jer se predstavljaju kao narodi i grupe pojedinaca koji nisu sposobni da brinu o sebi.

Nebojša Milikić: Da li imaš neku referencu za tu konkretnu interpretaciju?

Filip Šaćirović: Jedan od dobrih tekstova koji se bavi time jeste tekst Vladimira Markovića koji se zove *Obrasci liberalnog ekstremizma u Srbiji*. U njemu se, na primer, porede ekonomski programi Otpora i Obraza, u kome se „komunizam“, to jest titoistički režim označava kao istorijsko nasleđe „azijskog mentaliteta“ našeg naroda, dok se liberalizam predstavlja kao tekovina ne samo evropejstva već i u nekom kulturnom smislu, ja bih čak rekao i čudnom rasnom smislu, kao tekovina svetosavlja koja treba da nas veže za taj neki beli Zapad i sl.

Takođe, postoji još referenci, na primer, u javnom govoru. Tako Aleksandar Vučić kao nacionalista stalno govori kako, eto, Srbi ne razumeju reforme, jer smo, kao, inadžijski narod.

Nebojša Milikić: Nedavno je izjavio: „Komunisti su nas učili da ne radimo.“

Filip Šaćirović: Da, komunisti su nas naučili da ne radimo, a socijalna država se posmatra kao nagrada za nerad. Stvari se postavljaju naglavačke, upravo zato što je kapitalizam taj koji nagrađuje nerad, jer je nagrađuje parazitiranjem putem investicija.

E, sad, ti narodi nisu sposobni da, kako to desnica tvrdi, brinu sami o sebi

i da odrede šta je to normalno i legitimno, a šta nije. U javnom govoru i dnevnoj politici se iz toga izvlače teze da moraju imati neku spoljašnju referencu toga šta je normalno, a šta nije. Tu vidimo Zapad kao centralnu figuru normalnosti. Zapadni savezi, poput NATO i EU, često se poistovećuju sa opskurnim terminom *međunarodna zajednica*. Tako, recimo, imamo Bosnu i Hercegovinu, koja je okupirana i lišena svog suvereniteta, čak ima i svog kolonijalnog gubernatora koji se naziva *visokim predstavnikom*, a narod ga u Bosni zove *niskim prijestupnikom*. To se smatra ne evropskom okupacijom Bosne i Hercegovine, iako to očigledno jeste slučaj, već se smatra *međunarodnim mandatom*, koji je toliko međunarodan da narod tamo živi nema puno glasa u vezi sa time kako da se taj mandat odvija. A evropski kolonijalni gubernator daje sebi za pravo da u svom reagovanju na socijalni bunt radnika iz Tuzle i drugih bosanskih gradova, 2014. godine, odgovara time što najavljuje mogućnost vojne intervencije Austrije u Bosni. Sa druge strane, nakon smiraja te prve pobune i tog prvog talasa izliva socijalnog nezadovoljstva, Velika Britanija šalje svoj odred kraljevskih draguna, mehanizovanu pešadiju, u Sarajevo. Na sajtu Ministarstva odbrane Velike Britanije može se videti da je obrazloženje slanja ove mehanizovane pešadije ne nekakvo čuvanje mira ili sprečavanje konflikta, već *monitoring i sprečavanje socijalnih nemira*. Dakle, otvoreno se zvecka oružjem jednom narodu u njegovoj zemlji, ali se to normalizuje jer to radi nekakva apstraktna i nepostojeća *međunarodna zajednica*. Na strani te međunarodne zajednice nalaze se, naravno, sloboda i demokratija, jer sve što oni urade jeste u cilju slobode i svaka odluka koju oni donesu jeste demokratska odluka.

Sa druge strane, one države koje se ne uklapaju potpuno u taj poredak kojim rukovode zemlje članice NATO i EU, označavaju se kao „režimi“, njihova policijska represija se naziva tim pravim imenom – policijska represija, njihov nacionalizam se prepoznaje kao takav. Koliko god to bilo tačno i koliko god da su ta prokazanja tih režima tačna, problem nije u njihovim prokazivanjima, problem je u ignorisanju potpuno istih stvari kod zemalja koje su nosioci te zamišljene *međunarodne zajednice*. Tako su agresija i rat agresija i rat samo ako to ne radi takozvana *međunarodna zajednica*, već rade neke zemlje koje su malo manje „međunarodne“. Agresija na Libiju se tako naziva *intervencijom i pružanjem pomoći pokretima koji su demokratski*, iako se pokazalo da su islamistički i fundamentalistički. Agresija na narod Sirije i masovna ubistva u toj zemlji uklapaju se u *rat protiv terorizma* ili *rat protiv Asadovog režima*. Tako je pobuna ekstremnih desnih elemenata, i to ne samo Islamske Države nego i saveza uličnih bandi nazvanog Slobodna sirijska armija, proglašena legitimnom i demokratskom, jer je ta pobuna u korist zemalja članica NATO, pre svega Sjedinjenih Američkih Država. No, pobuna u Donbasu je proglašena za rusku agresiju, zato što nije u interesu zemalja članica NATO.

Jednu od glavnih uloga ispiranja tog nekog vonja licemerstva u takvoj podeli, gde se slične ili iste stvari nazivaju potpuno različitim imenima, igra tako-

zvano *civilno društvo*, koje se u užem smislu naziva i *nevladinim sektorom*. Razvoj nevladinog sektora je vezan za odmicanje tranzicije, to jest za ulazak perifernih država u kapitalizam, u tržišni poredak. Razvoj nevladinih organizacija predstavlja i jedan specifičan vid privatizacije. Kao što imamo rasprodaju industrije, što je vid privatizacije privrede, tako imamo i bujanje nevladinih organizacija, što predstavlja privatizaciju politike, gde se obeshrabruje masovno učešće naroda, pre svega radnih ljudi, kroz partije, gde se obeshrabruje učešće u donošenju stvarnih i korenitih političkih alternativa, u ime stvaranja raznoraznih takozvanih udruženja građana, koja nikome ne polažu račune osim vlastitim članovima i vlastitim donatorima i koja su tu da budu kiosci za tržište socijalnih pitanja. Tako se, onda, umesto državne brige o zlostavljanim ženama, za šta mi na kraju krajeva plaćamo porez, da ta država brine o ljudima koji su ugroženi, manjim brojem zlostavljanih žena od ukupnog broja koji postoji bave nevladine organizacije koje od toga žive. Slično se radi i sa izbeglicama, kao i sa ljudima koji žive u ekstremnom siromaštvu. Slično je i sa pitanjima ugroženih nacionalnih manjina, kao što su kod nas u prvom redu Romi, gde prosto imamo stvaranje tog takozvanog trećeg sektora koji služi da opravda povlačenje države iz brige o vlastitom narodu. To je po neoliberalnoj ideologiji takozvano *smanjenje države*. Naravno, ljudi koji vode nevladine organizacije su interesno vezani za takvo smanjenje države, to jest za politiku *socijalne neodgovornosti države*. Njima odgovara produbljivanje neoliberalnih reformi i produbljivanje restauracije kapitalizma.

Ono što je bitno tu naglasiti jeste da neoliberalizam nema skoro ništa *neo*, već da je to prosto povratak izvornom kapitalizmu. Nevladin sektor i takozvane građanske inicijative koje zamenjuju politiku i partije čak aktivno rade na depolitizaciji masa, na njihovoj klijentelizaciji, gde se pojedinci iz ugroženih grupa njima obraćaju za nekakav vid servisa ili zaštite. Zatim ovi urgiraju kod političkih struktura ili, ukoliko ne mogu da urgiraju kod političkih struktura jer su previše slabi, urgiraju kod transnacionalnih političkih struktura, to jest oslanjaju se na packe koje lokalne vlade dobijaju od imperijalizma i na skretanje pažnje da neke stvari koje lokalne vlade rade nisu, eto, baš lepe. Da bi nevladine organizacije opstale, njima je neophodno, kao što sam već rekao, produbljivanje tranzicije i što manji otpor kapitalističkim kontrareformama. Ovde kažem *kontrareforme* zato što reforme često imaju određeni progresivni prizvuk, a ono što se danas naziva reformama jeste, u stvari, ukidanje svih višedecenijskih tekovina radničkog pokreta u zemljama koje su prošle kroz proces takozvane tranzicije.

Zbog svega ovoga, civilno društvo nalazi svog prirodnog saveznika u onome ko je najjači proponent kapitalističke tranzicije – kako u slučaju Jugoslavije, tako i u slučaju Ukrajine, Mađarske i u slučaju bezmalo svake zemlje koja je prošla kroz tu istorijsku elementarnu nepogodu – one nalaze svoje saveznike u strankama desnice, pa čak i u strankama ekstremne desnice. Ovde ne pominjem Rusiju,

pre svega zato što je ruska birokratija imala isuviše veliku političku moć i suviše veliku vojnu moć da bi bila dovedena u položaj koji je toliko zavistan od zemalja članica NATO-a i Evropske unije, kao što su to ove manje zemlje. Ona je tako u prilici da kapitalističku restauraciju sprovodi pod svojim uslovima. Tu je uloga nevladinog sektora druga, nije samo u sprovođenju kapitalističke restauracije, već je vezana za borbu protiv toga da ta restauracija bude pod domaćim uslovima. To je ujedno i cilj jednog dela ruske oligarhije koji je ekonomski vezan više za Zapad i koji ima svoju stranačku vojsku u ruskoj opoziciji, pa tako i u ekstremnoj desnici.

Ključna stvar tu jeste da, uprkos tome što je antikomunističkom ideologijom dosta dugo radnička klasa bila ili instrumentalizovana ili pasivizovana, životne činjenice se ne mogu ignorisati. Ova pitanja se kad-tad ponovo otvaraju, to jest otvaraju se ona pitanja koja se tiču preživljavanja u kapitalizmu. Što više ta pitanja dolaze na dnevni red, to više ona vrše pritisak na nove, tranzicione, vlasti, ako ne da zaustave kapitalističke kontrareforme, a ono barem da ih uspore, da ih sprovede u fazama i sl.

Takva stvar se desila sa Janukovičevim režimom u Ukrajini, gde je sporazum o slobodnoj trgovini sa Evropskom unijom pretio da ostavi milione radnika na istoku Donbasa bez posla. Zbignjevu možda nije savim poznato, kada govori o koncentraciji kapitala na istoku, da to po nekom pravilu znači i koncentraciju i jačanje radničke klase. Ja pretpostavljam da je on zaboravio da to što je ukrajinska oligarhija imala krupne interese na istoku Ukrajine, u današnjem Donbasu, nikako ne znači da su svi tamo naprosto postali buržuj, jer su buržuju neophodni radnici da bi se bogatio. Samim tim, Ukrajina, odnosno ukrajinski režim Janukoviča se našao između dve, odnosno tri vatre. On je, sa jedne strane, bio pritisnut od svog biračkog tela na istoku, koje se bori za opstanak svojih radnih mesta, samim tim i za svoj opstanak. Sa druge strane, on je bio pritisnut od evropskog imperijalizma, koji teži tome da dodatno uništi ekonomsku, pre svega industrijsku, bazu Ukrajine kako bi štitio svoje proizvođače i povećao svoj pristup jeftinoj radnoj snazi Ukrajine. O tome ste i vi nešto rekli kada ste pominjali kako se tretiraju ukrajinski radnici u pojedinim zemljama Evropske unije, pre svega u Poljskoj. Kako se ukrajinski emigranti tretiraju u ostalim zemljama, to je tek poseban vid tragedije. U Turskoj, pa i u Srbiji itd. Sa treće strane, pritisak je dolazio od strane Putinovog režima i ruske oligarhije, ne toliko iz ekonomskih razloga koliko zbog činjenice da približavanje Ukrajine Evropskoj uniji ugrožava tu neku geopolitičku bezbednost Vlade Rusije, njenog režima, države. Zbog toga je anektiran Krim, zbog vojne baze. Aneksija Krima nije imala neke posebne ekonomske beneficije za Rusiju. Ona je čak za njih bila izuzetno skupa. Čim su brže-bolje sačuvali tu svoju vojnu bazu, pre Medvedev je taj isti Krim ponudio na rasprodaju upravo tom zapadnom kapitalu, pre svega nemačkom, najavivši otvaranje specijalne ekonomske zone na Krimu. Drugim rečima, dajte nam bazu, a uzmite sve ostalo, mi ćemo uzeti 10% ili koliko već.

Pitanje Donbasa je znatno drugačije od pitanja Krima. Tu su vojne operacije Rusije posledica, a ne uzrok odvajanja od Ukrajine. Dakle, po mom mišljenju, Krim i Donbas su dva znatno različita slučaja, jer u Donbasu imamo pobunu radničke klase koja se bori za svoja radna mesta. Zbog toga možemo videti najrazličitije oblike antikijevskog sentimenta u Donbasu. Postoje najrazličitiji sentiment, izuzev jednoga kojeg nema, ili je toliko sporadičan da ga možemo zanemariti kao statističku grešku, a to je antiukrajinski sentiment, sentiment uperen protiv ukrajinskog naroda. Toga nema ili ga ima toliko malo da pripada samo šačici ludaka. Štaviše, vidimo da su nove vlasti u Donbasu bile prinuđene da u svoja osnovna zakonska akta uvedu elemente socijalne države i zbrinjavanja invalida i da čak najave nacionalizaciju određenih preduzeća. U početku je tajkun Ahmetov pokušao da se zaštiti od toga, balansirajući između Ukrajine i Donbasa, to jest između Kijeva i Donbasa, ali je na kraju u potpunosti stao na stranu Kijeva, jer je to u njegovom ekonomskom interesu. On je čak pokušao da mobilise radnike u svojim fabrikama u centralnoj Ukrajini na patriotske mitinge, na koje se smešno mali, ili sramno ili radosno mali, broj ljudi odazvao. Dakle, kako to da se na jedan takav miting odazove jedan manji broj ljudi ukoliko su Ahmetov, Kolomojski i njima slični ti neki magični lutkari koji upravljaju ljudima u Donbasu? Takođe, kako to da se ljudi u Donbasu ili u Ukrajini ne brane od te ruske agresije? Štaviše, ta agresija je očigledno neko veliko tehnološko dostignuće, pošto je nevidljivija (*stealth*) od aviona F22. Čak i ako prihvatimo kao neku činjenicu da se oko pet hiljada ruskih operativaca nalazi u Donbasu, kako da taj broj ljudi može da kontroliše toliki deo zemlje bez unutrašnjih pobuna, bez gerilskog ratovanja, bez bilo kakvog otpora ostataka ukrajinske vojske, koji se tamo nalaze? Dobro, ukrajinska vojska nije imala cipele, ali nisu ih imali ni partizani u Jugoslaviji, pa su se itekako borili. Ta ista takva vojska bez cipela pruža vrlo žestok otpor navodno svojoj, ukrajinskoj, vojsci. To jest, pruža mnogo veći otpor Nacionalnoj gardi više nego vojsci.

Nebojša Milikić: Izvini, Filipe, nisam dobro razumeo. Ta ukrajinska vojska koju pominješ jeste ona regularna vojska?

Filip Šaćirović: To su oni vojnici koji su ostali u Donbasu. Da objasnim. Dakle, ta vojska bez cipela koja je prešla na stranu Donbasa na istoku Ukrajine pruža žestok otpor. Isto tako nemaju baš neke pancire, nemaju ni tenkove, ni avione itd.

Nebojša Milikić: Bogami, koliko sam ja video na fotografijama, oni su dobro opremljeni.

Filip Šaćirović: Oni su dobro opremljeni za pešadiju, to stoji.

Nebojša Milikić: Ali oborili su svaki helikopter, čak i avion koji se pojavio.

Filip Šaćirović: To je tačno. Međutim, opet nemaju avijaciju. Dakle, nisu ga oborili iz vazduha. Sa druge strane, ukrajinska vojska, ona koja je pod kontrolom Kijeva, ima bolje oklopne i mehanizovane brigade i opet ne napreduje preterano u operacijama. Te operacije su poverene Nacionalnoj gardi. Zašto? Ukrajinskom vojniku-regrutu koji je pod kontrolom Kijeva sam taj Kijev ne veruje, jer kad ga pošalju na front, on se ili povlači, ili ne bori, ili preda, ili pređe na stranu Donbasa. Istovremeno, organizacije civilnog društva se trude da te nevoljne regrute, koji su svesni da nemaju ni za koga, ni za šta tamo na istoku da ratuju, nabijanjem patriotske histerije gura na front. One skupljaju za njih priloge i dižu nivo nacionalnog fetišizma i nacionalnog zanosa, pa čak i antiruske mržnje i histerije, koristeći izraze poput *sovke*, što je uvreda za Sovjete, poput *bube zlatice*, zbog onih antifašističkih crno-narandžastih traka i tome slično. Dakle, toliko o dehumanizaciji. Pritom, oni nisu ljudi koji su dehumanizovani nakon što su ubili kao oni, na primer, u Volinju preko dvadeset hiljada ljudi. Dakle, nisu oni sami sebe dehumanizovali pa je neko primetio, pa onda to nekome smeta, već su dehumanizovani medijskom propagandom, i to od strane države, sa druge strane takozvane međunarodne, odnosno zapadne javnosti.

Sa treće strane pak, upravo od strane samozvanih liberalnih, pacifističkih i sl. organizacija – pod izgovorom odbrane od Putina, koji je „sami đavo“ i nije „međunarodan“, pa je njegovo nasilje prepoznato kao nasilje, iako je ono manje od onog nasilja koje sporovodi evropski imperijalizam – pod tim izgovorom staje se na stranu, kao što je to radio i naš nevladin sektor pod izgovorom borbe protiv Slobodana Miloševića - najluđih desničarskih organizacija. Bili to kod nas Srpski pokret obnove i Demokratska stranka, pre svega ona Đinđićeva, koja je bila mnogo više nacionalistička od ove sada. Bili to u Ukrajini Svoboda i Desni sektor, kao i mnoge druge slične organizacije. Tačno je da dobar deo ovih ukrajinskih organizacija nije u parlamentu ili je vrlo slabo zastupljen, to stoji. To govori o antifašističkom opredeljenju ukrajinskog naroda, sa obe strane fronta. Ali to isto tako govori o spremnosti i rešenosti kijevske hunte da fašizam nametne narodu, tako što će fašiste disproporcionalno integrisati u državne i represivne strukture.

(Katažina: Kijevske vlade...

Filip Šaćirović: Dobro, i hunta je vlada... nemojte da mi manirišete, ja to nazivam huntom zato što su došli na vlast... .. dakle, držim jasan nivo, popu pop, bobu bob a hunti hunta...)

Dakle, kako je tačno izgledao Majdan? Kao nekakva revolucija za nezavisnost zemlje koja je već nezavisna. Vi ste već sami rekli da je prvi put postigla ne-

zavisnost već 1991. godine a koja tu nezavisnost ispoljava tako što svoju privredu daje na izvolte Nemačkoj, Sjedinjenim Američkim Državama itd. Takođe, svoju nezavisnost ispoljava čak time što stranog bivšeg predsednika države Sakašvilija postavlja kao gubernatora Odeske oblasti, što je poseban vid ispoljavanja nacionalnog suvereniteta. Zabavne su te stvari. Međutim, treba videti kako je uopšte došlo do pojave svega toga. Zato ću vam sada pustiti jedan video snimak, koji se može naći na internetu. Titlovi u ovom kratkom filmu su malo tendenciozni, jer naglašavaju fašizam ovog marša, ali je vrlo jasno prikazan čitav duh. Dok čekamo da krene film, prikazaću vam neke fotografije. One su u vezi sa nevladinim organizacijama koje su poznate u zapadnom svetu kao neke koje se bore za emancipaciju žena. Na primer, organizacija Femen, koja je poznata po tome što voli da „flešuje“ Putina, što je verovatno zabavno, ali evo ovde u jednoj još zabavnijoj sceni podržavaju Desni sektor i Svobodu, sa zastavom ekstremnih desničara iz Belorusije. Zatim imamo pacifističku organizaciju Vidsidž, ako sam dobro izgovorio njeno ime, koja je učestvovala u demonstracijama na Majdanu. Ova organizacija tvrdi da se zalaže za nenasilje, ali jedna od kampanja koju vodi jeste kampanja prikupljanja sredstava za kijevsku vojsku.

Evo, sada možemo da pogledamo film... ..

(<https://vimeo.com/94136955>)

Filip Šaćirović, komentar tokom filma: Moram da priznam da je Rusija vrlo moćna zemlja kad može da angažuje ovoliko statista na Majdanu... na 3.40 reaguje Zbignjev)

Zbignjev Kovalevski: Ova scena koju sada prikazuješ je lažirana.

Filip Šaćirović: Je li i ova druga scena isto tako lažirana? U redu, prihvaću to ako je zaista tako, nisam ovde da bih branio Putinov režim. Ali meni je stvarno fascinantno da ste spremni da branite fašistoidne organizacije i fašističke organizacije.

Nebojša Milikić: Čekaj, Filipe, bilo je veoma jasno i konkretno pitanje. Dakle, da li znaš da je jedna konkretna scena lažirana? Za koju scenu ste rekli da je lažirana? Je li to ova scena sa zaustavljanjem autobusa?

Katažina Bjelinska: Da, taj snimak je sa Ju tuba.

Filip Šaćirović: Ne vidim kako snimak može biti diskreditovan time što je sa Ju tuba.

Nebojša Milikić: Filipe, da li znaš izvor tog snimka i šta je teza?

Filip Šaćirović: Snimak govori o demonstrantima koji su krenuli na demonstracije na Krimu. Oni su zaustavljeni i izvedeni iz autobusa od strane ekstremnih desničara i prebijeni, pri čemu su neki od njih i poginuli.

Zbignjev Kovalevski: To je vrlo star snimak, koji se pojavio odmah nakon Majdana i deo je putinovske propagande. Ali nije ponavljan jer je već bio vrlo kompromitovan.

Filip Šaćirović: Dobro, ali šta onda prikazuje ovaj snimak?

Zbignjev Kovalevski: Nije bilo nikakvog napada na autobus i ništa takvo se nije desilo. To je pisalo i u ruskoj štampi.

Nebojša Milikić: U redu, samo da razjasnimo. Dakle, vi kažete da je ovo sve iscenirano, da su ljudi odglumili, to je sve snimljeno i gurnuto u medije? Ako jeste, da li to onda snimljeno u Ukrajini ili u Rusiji?

Zbignjev Kovalevski: Da, to je sve iscenirano. Ne može se reći gde je to tačno snimljeno, ali objavljeno je i popularizovano u Rusiji.

Mirko Medenica: Bitno je sledeće, znači ok, ta scena o kojoj smo pričali može da se tumači i ovako i onako. Ali ono što je očigledno zlonamerno i propaganda, jeste ovo *slava Ukrajini, slava herojima*, to je najpopularniji slogan u Ukrajini. Dakle, to se odnosi na one koji su pali za Ukrajinu, a to je u snimku prevedeno kao nacistički pozdrav.

Nebojša Milikić: Slažem se ali *Slava Ukrajini slava herojima* je bio banderaški pozdrav za vreme Drugog svetskog rata.

Mirko Medenica: To nema nikakve veze sa *Sieg heil*-om.

Nebojša Milikić: Ima veze...

Filip Šaćirović: Taj pozdrav je ekvivalentan nacističkom pozdravu *Sieg heil!*, kao što je i pozdrav *Za dom spremni*...

Nebojša Milikić: Ali prevod nije korektan.

Filip Šaćirović: Ja sam to i rekao na početku.

Nebojša Milikić: Nisi rekao za to, rekao si za pominjanje fašizma.

Filip Šaćirović: Rekao sam da je prevod tendenciozan, ali da odgovara duhu koji se nalazi na Majdanu. To sam vrlo jasno rekao.

Nebojša Milikić: U redu, hajde dalje da gledamo snimak, ali molim te, ako ne znaš izvor snimaka, vreme, mesto, onda to može da izazove konfuziju. Onda liči na propagandu, mada ja vidim da dobar deo toga nije.

Filip Šaćirović: Da li su onda i oni ljudi sa razbijenim glavama isto deo propagande? Super je ako oni mogu da nađu toliko statista.

Nebojša Milikić: Rekli smo da je bitna faktografija. Ako su ovo neki događaji pred masakar u Odesi, ubijen je prvo na ulici iz pištolja pripadnik Desnog sektora iz Harkova, koliko ja znam. Ja ne kažem da li treba ili ne treba napadati fašiste iz drugog grada u svom gradu, ali ako uđemo u terminologiju razbijenih glava i emocija sa tim u vezi, onda ne znamo više o čemu razgovaramo.

Filip Šaćirović: Mislim da ovo nije stvar apstraktnih razbijenih glava, već je stvar činjenice da se jedan veći deo stanovnika Odese pokušao da odbrani od... .. uvođenja privatnog vanrednog stanja.

Nebojša Milikić: Disciplinovanja javne sfere putem dovođenja desničarskih formacija iz Harkova i drugih gradova... u redu, idemo dalje.

(Nebojša Milikić: ovde se ponovo prikazuje ona noćna parada, koja je, mora se to reći, bila osuđena od mnogih aktera pokreta na Majdanu... a ovde opet zastave Slobode i Desnog sektora koje ubedljivo dominiraju na demonstracijama a koje se vrlo retko mogu videti i objasniti njihovo značenje u izveštajima zapadnih medija)

Filip Šaćirović: Ovaj deo snimka prikazuje slikanje učesnika Majdana pred policijskim kordonom. Ovo je značajno za moju tezu o militarizmu civilnog društva. Veći deo nacističkih organizacija sa Majdana, koji su bili i ostali njegova udarna pesnica, vrlo su se efikasno integrisali u treći sektor, praktično skvotirajući Majdan i praveći tamo svoje kampove pod imenom nekakvih *Autonomnih zona*. Taj izraz su uzurpirali i izvitoperili od anarhističkog pokreta. Oni su sebe predstavili kao nekakav nezdravi hibrid individualističkog postmodernog anarhizma i nacionalizma. Tako je postojao i Autonomni nacionalistički crni blok, koji je praktično nacistička verzija pokreta *Okupaj (Occupy)*. Dakle, tu vidimo na koji je način civilno društvo ponudilo dosta plodan prostor za razvoj ekstremno desnih organizacija i za evoluciju od

nekakvih uličnih bandi ka privatnim vojskama ili privatnim organima discipline.

Nebojša Milikić: Da li pod trećim sektorom podrazumevaš prostor koji tranzicija otvara destruirajući domen države?

Filip Šaćirović: Da, u smislu otvaranja prostora gde treći sektor, kao skupina neizabranih činovnika, utiče na politiku više nego mase kroz nekakav demokratski proces. Ja mislim da je dovoljno sve ovo što smo pogledali, s obzirom na to da ostatak snimka prikazuje događaje u Odesi, pa ne moramo da gledamo leševe kad znamo sve šta se desilo.

Naravno, legitimno je pitanje u vezi sa time kakva je tu uloga Rusije, kao i to da li Rusija vrši agresiju na neku suverenu zemlju. Ova pitanja su legitimna. Uloga Rusije u Donbasu svakako nije legitimna, kao što nije legitimna ni aneksija Krima, posebno ne zato što Krim sada de fakto jeste ruska kolonija, koju će izmisti i zadržati samo bazu. To je sve tačno. Međutim, za razliku od aneksije Krima, koja je u potpunosti bila režirana stvar, ili najvećim delom režirana stvar, Donbas ima autentičan antitransicioni i antikapitalistički pokret koji nije ideološki artikulisan. On je smeša svega, počev od carističke nostalgije preko staljinističke, gde ove druge ima znatno više. Ovaj pokret se zbog nedostatka političke artikulacije i nedostatka infrastrukture, kao i zbog očajne pozicije u kojoj se nalazi zbog pretnje nasiljem, pretnje vojnom intervencijom od strane kijevske hunte, zloupotrebljava od strane Putinovog režima, koji pokušava da ih koristi kao žeton za cenkanje.

Putin pokušava da uradi dve stvari. On pokušava da kontroliše tu pobunu, trudeći se da popuni njihov komandni, infrastrukturni i ideološki vakuum slanjem svojih agenata u Donbas. Čak i pokušava da eliminiše ljude koji su isplivali na površinu tih pokreta, jer to nije jedan pokret, već skup različitih pokreta. Ti ljudi njemu ne odgovaraju. Sasvim je racionalno pretpostaviti, barem je to moje lično mišljenje, da jedan od lidera Mozgovoj likvidiran ne od strane Kijeva, već pre od strane režima u Moskvi ili je barem ostavljen da ga Kijev dokusuri. To je moje lično uverenje, kao i još nekih ljudi, za ovu tvrdnju nemam dokaze. To je teško dokazati, ali ako se vodimo time ko profitira njegovom smrću, onda je moguće imati neke racionalne pretpostavke.

Kakva je pozicija Rusije prema Donbasu? Ona je dosta licemerna. Sa jedne strane, Donbas je potreban Rusiji kao žeton, što sam već rekao. Ali kakav žeton? Da li je to žeton koji je Putinov režim uzeo kao kaznu, kao nadoknadu za okreta-nje Kijeva ka Evropskoj uniji? Pa, ne – za Putina je to čist gubitak, jer je imao celu Ukrajinu, a ovako bi dobio samo njen istočni deo. Putinu se više isplati da ima Donbas kao široku autonomnu federalnu jedinicu u okviru Ukrajine, koja bi udarala veto na sve političke odluke koje bi približavale Ukrajinu NATOu i Evropskoj uniji. Sa druge strane, aneksija Donbasa bi bila veliki ekonomski i politički problem za

Putina. On se tih ljudi tamo plaši. Aneksija teritorije čiji je narod upravo izvojevao pobjedu, makar samo u svojim očima, vrlo je skupa stvar. Troškovi integracije te teritorije bi bili veoma veliki, kao i troškovi obnove od ratnog razaranja, i morali bi se naplatiti na jedini mogući način u kapitalizmu, onako kako se naplaćuju troškovi aneksije Krima – dodatnom supereksploatacijom, otvaranjem specijalnih ekonomskih zona i dodatnim uništavanjem položaja tamošnjih radnika. Ti ljudi tamo se nisu za to borili. Samim tim, pobuna protiv Kijeva bi vrlo lako u takvom jednom slučaju postala pobuna protiv Moskve. Možda bi ta pobuna bila neuspješna, možda bi ona bila samo pobuna manjine, jer većina i dalje veruje Putinu, ali to bi opet bila diskreditacija njegovog režima i njegove uloge kao nekakvog zaštitnika Rusa i drugih slovenskih i njima (percipirano) bliskih naroda.

Dakle, Putin nema nameru, ili to barem ne bi bilo racionalno, da anektira Donbas. Jedan deo političkog rukovodstva i masa u Donbasu to zna. U Donbasu postoje nezavisne organizacije koje se se pokušavaju sabotirati. Na primer, Komunistička partija Donjecka je prva organizovana partija koja je nastala nakon otcepljenja od Ukrajine. I to je partija kojoj je zabranjeno da izlazi na izbore u Donjecku.

Katažina Bjelinska: Izvini, rekao si nakon otcepljenja od Ukrajine. Da li ti smatraš da se Donbas već otcepio pa je onda proglašena nezavisnost?

Filip Šaćirović: To je de facto tako, Kijev nema kontrolu nad Donbasom. Dakle, Komunističkoj partiji Donjecka je zabranjeno učešće na izborima upravo zato što su se plašili da bi njen uticaj počeo da istiskuje carističke i druge konzervativne struje. E, sad, ako su oni potisnuti i zabranjeno im je da učestvuju na izborima, da li to onda znači da desničari dominiraju i da je to onda samo još jedan desničarski pokret, ekvivalentan onome na Majdanu? Ne znači. Zato što je, na primer, jedna država koja ima naslednog vladara i državnu religiju istovremeno imala i veliki doprinos u borbi protiv fašizma. Mislim, dakle, na Veliku Britaniju. Je li levica trebala da sabotira Čerčila zato što je konzervativac, jer je, eto, isti kao Hitler, i da ne mobilizuje radničku klasu za borbu protiv fašizma? Naravno da ne. Zašto? Zato što borba protiv fašizma nije nekakva viteška borba protiv nekog apstraktnog zla, protiv nekakvog zmaja koji bljuje vatru i tome slično. Fašizam je samo dno postojanja radničke klase, samo dno radničkih prava, gde su ona svedena na goli minimum i gde je radnička klasa poražena. Borbom protiv fašističkih režima radnici se bore za onaj minimum prava koja imaju u nekakvom, da kažemo, normalnom kapitalizmu, čak i ako njima upravljaju konzervativci. Što u Donbasu donekle samo jeste slučaj.

Kataržina Bjelinska: Ti hoćeš da kažeš da su ovi u Donbasu, u stvari, radnici koji se bore protiv fašističke hunte u Kijevu? Vlada u Kijevu je, dakle, fašistička, a ukrajinska država je fašistička?

Filip Šaćirović: Da, tako je. I Evropska unija je sponzor te fašističke države. Možete se slobodno smeјati, ali nama nije bilo do smeha kada ste Stepana Banderu, ukrajinskog Dražu Mihajilovića, prozvali nacionalnim oslobodiocem.

Dakle, činjenica jeste da čak i ta konzervativna vlast mora činiti ustupke radničkoj klasi, i to ne samo socijalne već i ideološke. Primera radi, ministar spoljnih poslova Donjecka je odbio učešće na ruskom konzervativnom forumu u Moskvi, kada je tamo pozvan kao počasni gost, uz obrazloženje da ne želi da posećuje fašističke forume. To je dosta interesantna podrška ekstremnoj desnici koja podržava agresiju na suverenu državu Ukrajinu. Još je interesantniji otpor toj agresiji od strane stanovništva, koji izostaje. Još su interesantniji slučajevi gde postoje napadi samoorganizovanih i čak anarhističkih grupa u centralnoj Ukrajini iza linije fronta, kao što to čini Bataljon Nestor Mahno, koji je u nekoliko navrata izolovanim činovima napao pripadnike ukrajinske Nacionalne garde.

Na kraju ovog izlaganja, ja ću postaviti pitanje. Kako ta Ukrajina misli da uđe u Evropsku uniju kada očigledno ima najmanje trećinu, a možda i više, ubačenih pripadnika NKVD-a u svoju populaciju? Izvinjavam se zato što samo odužiu svoje izlaganje, ali mislim da je to bilo neophodno.

Nebojša Milkić: Hvala, Filipe! Ja mogu da kažem, kao što sam i rekao pre ovog razgovora, da ja mislim kako je to odlična analiza događaja u Ukrajini. Međutim, ne mislim da su odlične analize nešto što je bez mane ili velikih mana i da ne mogu da se kritikuju, jer se nekada propusti da se da naglasak, propusti se da se kategorizacija argumenata, faktografije, konteksta jednostavno ujednači i da tako onda izađemo iz tog propagandnog okvira, koji ide ka tome da se te stvari pomešaju i ide na to da izazove emocionalni utisak. Ja ne kažem da je tvoje izlaganje bilo takvo, ali mislim da jesmo u situaciji da oštra analiza tako odjekuje. To nije stvar analize, to je stvar situacije u kojoj ljudi prirodno žele da ublaže utisak koji imaju o nečemu, da relativizuju sve stvari i da se ne bave više tom problematikom. Međutim, pošto se zna odakle medijska i svaka druga hegemonija dolazi, bez obzira na sve opravdane prigovore na rad RT, čini mi se da je časnije pojaviti se i u toj formi koja nije baš idealna politički i diskurzivno nego pokleknuti pred hegemonističkim pritiskom. To je moj komentar „na prvu loptu“, Tadej Kurepa se javio za reč.

Tadej Kurepa: Ja sam očekivao – barem na osnovu onoga kako smo mi koncipirali ovaj događaj, mada je već na početku bilo jasno da neće moći u potpunosti da bude tako – da ćemo dobiti dve na neki način uporedne analize o krajnostima Ukrajine i tih ekstremizama ili da kažem radikalizama u Ukrajini. Od Filipa smo zaista i dobili klasnu analizu, ali nažalost od Zbignjeva i Katažine nismo i možda je moje očekivanje bilo pogrešno u vezi sa time da ćemo i od njih dvoje isto dobiti klasnu analizu. Filipova analiza deluje kao dobra analiza zato što je klasna, ali je

moje mišljenje da ona nije dobra klasna analiza. Meni se čini, na osnovu izlaganja i svih iznesenih argumenata, da nigde nismo posebno došli. Možda smo malčice napredovali, ali mi se čini da tu sad postoji neka zjapeća praznina, koju bih ja voleo da nekako popunimo.

Mislím da je u izlaganju Zbignjeva i Katažine bilo nekoliko vrlo problematičnih momenata, počev od poređenja alžirskog FLN-a sa ukrajinskim fašistima, pa sve do nekih drugih stvari. Ja razumem potrebu za poređenjem, ali mislim da su neki uporedni primeri problematični i da stvaraju kontraefekat.

Ono što je po meni pitanje je koje je mesto onoga što se dešava u Ukrajini u svetskom sistemu, koje je mesto klasne borbe u tim dešavanjima i koje su perspektive klasne borbe u toj zemlji. To je pitanje za sve govornike.

Katažina Bjelinska: Klasna borba nije nešto apstraktno što lebdi u vazduhu i postoji van nacionalnog pitanja, prava žena i svih drugih pitanja...

Tadej Kurepa: Nemojte pokušavati da diskreditujete klasnu analizu tako što kažete da nešto lebdi u vazduhu. Dakle, ja pitam koje je mesto klasne borbe i kakve su njene perspektive u svim kontekstima. Ja nisam vadio stvari iz konteksta. Vi ste ti koji ste to radili i mi smo vas uhvatili u tome.

Nebojša Milikić: Dobro, to ćemo da raspravimo posle, postavljeno je pitanje, 10 minuta pauze...

(PAUZA)

Nebojša Milikić: Dakle, pitanje se odnosi na klasnu borbu i na njeno mesto u okviru ovih događaja i konstelacija u Ukrajini. Takođe, treba videti i koje su njene perspektive u nacionalnim, privrednim i drugim domenima zainteresovanih strana.

Zbignjev Kovalevski: Ne znam koje su perspektive klasne borbe u Ukrajini, zato što situacija uopšte nije jasna. Nema još uvek nikakvih reakcija na neoliberalne reforme. Izgleda da je radnička klasa mnogo dezorijentisana. Tradicionalno snažan sindikalni pokret u Donbasu – inače, Donbas je oduvek bio centar sindikalnog pokreta, još od vremena štrajkova početkom devedesetih – sada je dosta paralisán zbog rata. Glavni sindikalni centar, Nezavisni sindikat rudara, koji je najveća sindikalna organizacija u Donbasu, funkcioniše samo na prostoru koji kontroliše ukrajinska armija. Ovaj sindikat je prošle godine organizovao više demonstracija za odbranu radničkih prava, ali su one održavane u Kijevu. Dakle, sindikalisti su dola-

40

41

zili u Kijev iz Donbasa kako bi demonstrirali. Međutim, zbog vojnih operacija nisu organizovali akcije tog tipa na licu mesta, što ih dosta ograničava u borbi. Naravno, samo deo radnika može da ode u Kijev na demonstracije, a ne svi. Na području koji kontrolišu separatisti svi sindikati su zvanično zabranjeni, što je lako moguće proveriti. Dakle, tamo nema legalnih sindikalnih organizacija. Običan sindikalni pokret funkcioniše samo na onim delovima Donbasa koje ne kontrolišu separatisti.

Postoji relativno značajan broj radničkih protesta. Međutim, nedostaju podaci tipa koliko je radnika protestovalo u Ukrajini tokom prošle godine. Oni podaci koji govore koliko je bilo radničkih protesta u zemljama Evropske unije ne kazuju ništa o Ukrajini. Mene trenutno zanima da li su radničke borbe u ovom trenutku češće i masovnije u Ukrajini ili u Poljskoj. U Poljskoj već dvadeset tri godine postoji velika depresija i kriza radničke i klasne borbe. Gledajući u Varšavi vesti iz Ukrajine, stičem utisak da su ove borbe veće u Ukrajini nego u Poljskoj. To je samo moj lični utisak, jer nedostaju konkretni podaci.

Druga stvar, levica je vrlo slaba. U ovom trenutku uopšte nema svoje predstavnike u skupštini i ne vidi se da leve organizacije imaju bilo kakvog uticaja na sindikalne pokrete. Zato sam ja pesimističan kada su u pitanju perspektive klasne borbe. Nezaposlenost veoma brzo raste, to se može videti u svim zemljama, a dobro znamo da nezaposlenost smanjuje radničke proteste. U Poljskoj je situacija postala nešto bolja otkada je ona ušla u Evropsku uniju, jer je nezaposlenost smanjena.

Katažina Bjelinska: Nezaposlenost je u Poljskoj pala vrlo brzo u trenutku ulaska u Evropsku uniju, zato što je dva miliona Poljaka otišlo u inostranstvo, pre svega u Englesku.

Nebojša Milikić: I tamo su u velikom broju slučajeva građani drugog reda.

Katažina Bjelinska: Oni su u mnogo manjoj meri građani drugog reda u odnosu na one radnike koji nisu iz zemalja Evropske unije. Dakle, postoji velika razlika između Poljaka i, na primer, Ukrajinaca koji rade u Engleskoj. Njima su manja radnička prava, imaju manje plate itd. Iz ove perspektive moglo bi se reći da Poljaci nisu građani drugog reda.

Nebojša Milikić: Dobro, bilo je dosta inicijativa da se građanima istočnoevropskih zemalja ograniči putovanje u EU itd.

Dragomir Olujić: Jedni su A drugog reda, a drugi su B drugog reda.

Nebojša Milikić: Dobro, sada bismo mogli da čujemo Filipov odgovor na ovo isto pitanje u vezi sa perspektivom klasne borbe.

Filip Šaćirović: Pre nego što dam odgovor na pitanje, hteo bih da se osvrnem najpre na ovu temu u vezi sa građanima drugog reda. Da li to znači da Ukrajina treba da uđe u Evropsku uniju da bi tamo prestali da im maltretiraju radnike i migrante? Ispada da je emigracija, to jest odlazak u tuđe zemlje i robovanje u njima za nesindikalne nadnice dobro rešenje kad nas, eto, ta klasna borba neće, pa neće.

Što se tiče toga da su nejasne reakcije na neoliberalne reforme u Ukrajini, moram da priznam da sam zamislio sebe u nekom crtanom filmu kako vrištim: „Pa jedan deo zemlje se digao na oružanu pobunu!“ Šta tu, zaboga, nije jasno? Deo zemlje gde je najjača industrijska zona se digao i organizovao oružanu pobunu. Moguće je, pak, da će Porošenko i njegove apologete doći i reći: „Jao, pa ja ne znam šta ovi ljudi hoće! Jel mogu oni to da mi doture napismeno sa pečatom?“ Ali mislim da ako neko hoće da vidi kakve su reakcije na neoliberalne reforme u Ukrajini, on to može veoma lako da vidi.

Nebojša Milikić: Izvini, Filipe, ali neoliberalne reforme u Ukrajini nisu počele sa Majdanom.

Filip Šaćirović: Naravno da nisu, ali su se zaoštrile, što je ključna stvar. Sporazum o trgovini sa Evropskom unijom ima ekvivalente sa onim sporazumom koji smo mi potpisali. Na primer, CEFTA sporazum.

Nebojša Milikić: Da, ali ne zaboravi da je Janukovič u svom izbornom programu imao tačku koja se ticala pridruživanja Evropskoj uniji i da je on opet pobeđivao na izborima u istočnim delovima Ukrajine.

Filip Šaćirović: Apsolutno, samo je on taj deo programa hteo da sprovede polako. Nije on nikakav anti-evropski birokrata, samo je hteo da eutanazira radničku klasu umesto da je ubije na giljotini. Međutim, kada govorimo već o sporazumima, jedan sličan sporazum je potpisan na prostoru Centralne i Severne Amerike. To je NAFTA sporazum. On se odnosi na slobodnu trgovinu na severnoameričkom prostoru, uključujući i Meksiko. Interesantno je da je veliki broj takvih sporazuma bio praćen velikim socijalnim nemirima i pobunama. U Meksiku su zapatisti podigli oružanu pobunu protiv NAFTA sporazuma. Drugovi u Ukrajini, sa kojima sam u kontaktu, često se šale pa kažu da su majdanci, u stvari, antizapatisti, to jest da je to pobuna srednje klase i deklasiranih elemenata, pre svega onih koji su samozaposleni, jer im približavanje Evropskoj uniji i prelazak preko granice znači mnogo više. Oni su digli pobunu na Majdanu jer su prepoznali kratkoročnu dobit u potpisivanju tog sporazuma i pristupanju Evropskoj uniji.

Šta sada rade rudari i organizovana radnička klasa na istoku, to jest u sadašnjem Donbasu? Ona je dosta aktivna. Dakle, rudarski štrajkovi su od 2014.

42

godine prisutni u tom regionu i oni nisu samo ekonomske prirode. U delovima Donbasa koji je pod kontrolom Kijeva, oni su čak poprimili političke okvire. Primera radi, dok je Sergej Lavrov pokušavao da se približi Porošenku i postigne nekakav dogovor sa njim, donbaski rudari su stupili u štrajk u maju 2014. godine. Oni su zahtevali kraj antiterorističkih akcija i povlačenje vojske sa njihovih ulica. Dakle, oni su u sklopu svoje klasne borbe zahtevali da se vojska države koja je navodno njihova povuče sa njihovih ulica.

Nebojša Milikić: Da li se to desilo u Mariupolju? Bitno je gde se odigrao štrajk, zato što ima i malih rudarskih naselja itd.

Filip Šaćirović: Štrajk se odigrao negde u Donjecku. Što se tiče perspektive klasne borbe, ja mislim da ona zavisi od snage i samopouzdanja koje je radničkoj klasi uliveno. Nesporno su te perspektive slabije u delovima Ukrajine koje Kijev kontroliše, zato što se kroz proces dekomunizacije, koji je u sištini proces desindikalizacije i dezindustrializacije, lomi kičma radničkom pokretu. Taj Nezavisni rudarski sindikat koji ste vi pomenuli se, recimo, ogradio od ovog štrajka donjeckih rudara. Zašto? Zato što je jedan od njegovih ključnih birokrata Nikola Volinko istovremeno i član Otadžbinske stranke, dakle stranke Julije Timošenko, i bio je njen kandidat na izborima 2012. godine. Toliko, dakle, o tome koliko su strukture nezavisnog rudarskog sindikata zaista nezavisne. Sa druge strane, akcija rudara odozdo jeste bila nezavisna.

Slična stvar se desila u regiji Luganska, gde je takođe izbio štrajk. Dakle, šest rudnika u Krasnodonu je stupilo u štrajk. Oni su zahtevali bolje uslove rada, bolju zaštitu na radu i veće plate. To je bilo u aprilu 2014. godine, mesec dana pre ovog štrajka u Donbasu. Vidimo, dakle, da klasna borba itekako živi u tim delovima. Po mom mišljenju, ključno pitanje jeste šta levica treba da uradi, to jest kako da se prema toj situaciji postavi. Naravno, situacija jeste nejasna. Kada nema organizovanog radničkog pokreta, pa čak i kada ga ima, vrlo je teško razlučiti na nekom čisto empirijskom planu koga tu treba podržati, a koga ne. Niko neće reći za sebe da je reakcionaran i da želi da ugrozi prava radnika. Dobro, možda neki nacisti i hoće, ali neće čak ni svi među njima. Klasna analiza nam i služi da raspletemo te stvari.

Postavlja se pitanje gde i uz koga radnici imaju više prostora i više prilike da se izbore za svoja socijalna prava i da steknu materijalne uslove za dalju borbu. Sasvim je jasno da je to u Donbasu. To ne znači da treba nekritički podržavati kliku koja trenutno vlada tamo, to jest konzervativce, cariste, neke opskurne nacionaliste i sl. Treba graditi nezavisnu levu alternativu, kao što to radi pokret Borotba. Ali treba i produbiti politički i ekonomski program i jasno se odrediti protiv vojne hunte u Kijevu. Takođe, treba istovremeno pružiti ruku radnicima koji su na teritoriji koju Kijev kontroliše. Dakle, levica treba da opravdanu pobunu protiv vojne

43

hunte u Kijevu artikuliše dalje u socijalne vode, da insistira na klasnom jedinstvu i suprotstavi se svakom pokušaju da se ruski kapital predstavi kao lepši, poželjniji, humaniji i sl. Suprotstavljanje ruskom kapitalizmu, imperijalizmu ili, ako hoćete, prosjačkom imperijalizmu, ne znači suprotstavljanje Donbasu. Naprotiv, to znači insistiranje na što većoj nezavisnosti pobune u Donbasu u odnosu na Moskvu i njeno usmeravanje ka tome da u jednom trenutku jedinstvena Ukrajina ponovo postoji, ali ne tako što će Donbas biti osvojen, već tako što će Kijev biti oslobođen. To se ne može ni na koji način uraditi pod ruskom zastavom, niti pod carističkom zastavom. To se može uraditi samo jedinstvom radnika i prelaskom linije fronta, služeći se linijama klase.

Katažina Bjelinska: Ti si ranije spomenuo Evropsku uniju. Ja bih htela da kažem jednu stvar koja je jako bitna, a o njoj se jako malo govori. Dakle, ne postoji alternativa tome da se Ukrajina učlani u Evropsku uniju ili ne. Zašto? Zato što nema ni govora o njenom članstvu u ovoj organizaciji. Radi se o integraciji, a integracija i učlanjenje su dva različita pojma koja su korišćena od strane birokratije Evropske unije. Integracija je građenje bafer (*buffer*) zemalja u okolini Evropske unije. Već 2004. godine bilo je pokušaja da se proširivanje Evropske unije prema istoku završi (31). Dakle, ne postoji nikakav proces učlanjivanja Ukrajine u Evropsku uniju, niti im je to bilo ko ponudio, pa prema tome ne postoji ni alternativa tome. Ukrajincima će dati neke beneficije, pasoši itd. ali nikada neće dobiti državljanstvo Evropske unije, vaši radnici neće imati ista prava itd. Integracija nije članstvo, ona je prevara. O tome se veoma malo govori u javnosti.

Zbignjev Kovalevski: Teško je voditi diskusiju u situaciji u kojoj se ne možemo složiti oko toliko osnovnih koncepata, kao što je koncept fašizma. Ako mi kažemo da je u Ukrajini buržoaska demokratija koja će verovatno uskoro postati više demokratska nego ova u Poljskoj (poljska država postaje sve više autoritarna država), a neko drugi kaže da je to fašistička vlast, onda je teško o tome raspravljati. Zato ću ja pokušati da se fokusiram na konkretne stvari.

Donbas je tradicionalno snažan centar radničke klase. Međutim, ne mogu se iz tog razloga izvoditi olako zaključci u vezi sa tamošnjim događajima. Treba videti šta se konkretno tamo sve dešavalo i šta se sada dešava. Od 1925. godine do 1989. godine u Donbasu nije bilo nijednog štrajka. Ova radnička klasa nije imala nikakvog iskustva iz borbe. Situacija se promenila tokom raspada Sovjetskog Saveza. Donbas je jako brzo onda postao centar nezavisnog sindikalnog pokreta. Međutim, devedesetih godina je tamo došlo do velike socijalne katastrofe. To je bila posledica vrlo brutalne oligarhijske kapitalističke transformacije.

Postoji jedna vrlo dobra knjiga Vlada Myhenka, ukrajinskog antropogeografa iz univerziteta u Birminghamu, ukrajinskog antropogeografa koji je napravio

poređenje između Donbasa i poljske Šleske. Ova poljska regija se nalazi na jugozapadu zemlje, gde ima dosta rudnika. Dakle, u pitanju su dve vrlo slične industrijske strukture. To su dve velike regije tog tipa u Istočnoj Evropi. Nakon sloma realnog socijalizma, ove regije su imale sličan nivo razvoja. U Donbasu je restauracija kapitalizma imala brutalan oligarhijski karakter. U Šleskoj su to bile neoliberalne reforme, koje dobro poznajemo. Što se tiče današnjih društvenih indikatora, radnička klasa Šleske je danas u mnogo boljoj situaciji nego radnička klasa Donbasa nakon oligarhijske transformacije. Mychnenko dokazuje da su u Šleskoj bolja socijalna zaštita i relativno visok nivo izdataka za zdravstvo i druge socijalne službe donele toj regiji stalno poboljšavanje indikatora ljudskog razvoja. Međutim dramatični pad mnogih ključnih indikatora preživljavanja i ljudskog razvoja, koje je doživeo post-sovjetski Donbas, je posledica stalnog smanjivanja izdataka za zdravstvo i druge socijalne službe te uopšte relativno malom ulogom države u sistemu socijalne zaštite. Uloga države u sistemu socijalne zaštite u postsovjetskom oligarhijskom Donbasu pre Majdana je bila mnogo slabija nego istovremeno u neoliberalnoj Šleskoj i opšte materijalno stanje radničke klase u Donbasu je bilo mnogo gore nego u Šleskoj (32). Na primer, prosečna životna dob rudara raste u Šleskoj, dok u Donbasu pada. To je samo još jedan od indikatora. Uprkos tome što je situacija u Šleskoj toliko bila teška da je nezaposlenost iznosila 30%, ipak su radnici u Donbasu prošli još gore. Devedesetih je u Donbasu nezaposlenost bila mnogo veća. Takođe, u Donbasu je zatvoreno mnogo više rudnika nego u Šleskoj.

Mi smo rekli ono što se, po našem mišljenju, dogodilo u Donbasu. Rekli smo da je to oligarhijska pobuna. Kada je reč o radničkoj klasi u Donbasu i njenih političkih stavova, treba pogledati koliko je ljudi prisustvovalo separatističkim manifestacijama pre rata. U ruskoj štampi se vodila diskusija o tome da li je najvećoj manifestaciji do sada u Donjecku, koji ima milion stanovnika, bilo prisutno pet ili sedam hiljada.

Nebojša Milikić: To je jedna činjenica koje se ja jako dobro sećam i mogao ju je videti svako ko je imao uvid u literaturu predloženu za ovaj seminar. Ona ne ide u prilog Filipovoj tezi da je ono što se dešava u Donbasu oružana pobuna. Participacija je bilo vrlo slaba u tim demonstracijama. U kritičnim situacijama kao što je bila ona u Slavjansku ili na aerodromu u Donjecku, bio je onaj kamion gde je od deset poginulih ljudi sedam bilo iz Rusije. Ali mislim da to opet nije znak nepristajanja tamošnjeg naroda na otpor onome što se desilo u Kijevu, nego je neka vrsta nevoljnosti tog naroda da ulazi u takve konflikte kao što je ovaj sada, a za koji ja mislim da je mnogo više kriva kijevska strana. To mislim zato što je ona poslala vojsku kada su zauzete javne institucije. Ali kada su zauzete javne institucije u zapadnoj Ukrajini u vreme trajanja Majdana, vojska nije ni mrdnula. Svi su pritisli Janukoviča da slučajno ne šalje vojsku. Dakle, u Donbasu postoji kriza masov-

nosti, Strelkov se često oglašavao apelima i kritikom zbog malobrojnosti boraca iz samog Donbasa, pa se zato u tom slučaju ne slažem da je tamo oružana pobuna. Mislim međutim da ta kriza masovnosti nije rezultat slaganja ljudi na istoku i jugu Ukrajine sa onime što se desilo u Kijevu tokom dešavanja na Majdanu. Mislim da su oni bili protiv toga u velikoj meri, ali da istovremeno nisu hteli da učestvuju u bilo kakvom oružanom ili ratnom sukobu. Za taj konflikt je praktično kriva kijevska strana, ukrajinska vojska je, takođe, bila protiv konflikta, što i jeste razlog da se govori o njenoj navodnoj nesposobnosti. Pored toga, mislim da je taj konflikt pokazao jedan diskriminatorski odnos umešanih zapadnih sila prema tom konfliktu. Kada je znatno manji broj ljudi krenuo u zauzimanje javnih institucija na istoku (npr. u Mariupolju je prema nekim pokazateljima svega nekih 50-60 ljudi pokušalo da zauzme javne institucije.) onda je vojska od strane vlade naterana u konflikt i za to dobila podršku zapadnih sila a kad je to isto rađeno na zapadu Ukrajine tokom Majdana i kad je otimano naoružanje onda je vršen pritisak da vojska ne interveniše. Nije samo vojska intervenisala, već su se tome priključile i razne paravojne formacije u državnoj režiji. U tom smislu, kada govorimo o definiciji fašizma, znamo da postoji latentni fašizam i onaj koji je transparentan. Oni imaju različitu funkciju u integraciji vladajućeg poretka. Taj fašizam je razvijen u različitoj meri i u različitim okolnostima. Ali ova korišćenja neformalnih oružanih formacija za održavanje kapitalističkog sistema i osiguravanje svih njegovih ključnih mehanizama, nasilno organizovano eliminisanje političkih neprijatelja koliko god oni bili neopasni, promena kulturne memorije i kulturnog pejzaža društva, što je dostiglo razmere onoga što se zove kulturocid u većem delu Ukrajine, jesu karakteristike fašističke vladavine i ideologije. One mogu u različitoj meri i različitim kombinacijama da egzistiraju u političkom sistemu, ne moraju da preuzmu sve. Dakle, ono što je, po mom mišljenju, jedino pozitivno jeste to da ogroman deo narodnih masa uopšte ne želi ovakav sukob. Takođe, isto tako znam da velika većina ukrajinskog naroda želi da bude potpisan sporazum sa Evropskom unijom, ali je veliko pitanje šta znaju o tome. To jeste poražavajuće, ali živimo u vreme takve hegemonije da je to i očekivano.

Dragomir Olujić: Ja se sa onim teorijsko-sistemske delom što je Filip pričao u dobroj meri slažem, ali problem nastaje kod konkretizacije. Naime, nije svaka borba istovremeno i klasna borba i nije svaki potez klasni potez. Klasnost se pokazuje u odnosu na suprotnu klasu. Ne postoji klasnost samo po sebi, radnička klasa ne postoji sama po sebi. Oni postoje samo kao analitički i logički pojam. U istorijskom smislu ne postoji klasnost po sebi i klasa po sebi. Oni se pokazuju u konkretnoj borbi, s obzirom na ciljeve, zahteve itd. U tom smislu, ti si pomenuo u jednom trenutku, da su oni u okviru svoje klasne borbe postavili problem države. To nije klasni zahtev ni klasni cilj. Klasni zahtev bi bio da su oni bili protiv države, a ne za

46

47

državu. Istorijski gledano, stvarni radnički pa tako i revolucionarni zahtevi proizilaze iz samooorganizovanja klase. Sve drugo, uticaj leve, pokušaji leve, revolucionarna teorija itd. jeste politika preuzimanja dominacije nad tom klasnom pričom. Svako ko nastupa sa stanovišta države, potrebe države, državnog delovanja itd. uključujući tu i levicu, i zastupa stanovište da je država neophodna, ne zastupa klasni zahtev. To pomalo zvuči anarhistički, ali naprosto nije. Naime, kada govorimo o nekakvoj političkoj organizaciji borbe, klasne borbe, ono što je radnička leva priča jeste *diktatura proletarijata*. Država je diktatura buržoazije, oblik diktature buržoazije, koja može biti demokratska ili nedemokratska. Oblik diktature proletarijata može biti, takođe, demokratski i nedemokratski, ali je njen neposredni oblik ono što Marks zove *asocijacija slobodnih udruženih radnika*. To je ono što su u revoluciji bili radnički saveti, sovjeti, veća itd. Država podrazumeva da postoji u revoluciji bili radnički saveti, sovjeti, veća itd. Država podrazumeva da postoji rascep, podela između politike i ekonomije, između države i društva itd. Radnička samoorganizacija podrazumeva jedinstvo. Ono o čemu se dosta pričalo u međuvremenu ili se i danas priča jesu radničko akcionarstvo, saučestvovanje u odlučivanju, radničke kontrole, participacije itd. To su eventualno, ako se ima svest o tome, samo prelazni oblici ka uspostavljanju kompletne radničke kontrole.

Ispričaću sad jednu anegdodu koju u poslednje vreme često koristim u razgovorima. Nije NOV i POJ, Komunistička partija Jugoslavije i Tito pobedili zato što su bili bolje naoružani i bolje obučeni i organizovani borci itd, nego zato što su odmah, od početka, organizovali svoj život, počev od onog svakodnevnog do vojničkog, kao da su već pobedili, kao da je već sloboda. Rat je, inače, najdosadniji stvar, ne samo stvarni rat nego i klasni rat, ako ga ne popunite mesom. Dakle, svaki radnički potez mora biti to sa stanovišta budućnosti, slobode, mogućnosti itd. Čekanje boljih vremena, pod izgovorom ovakvog ili onakvog rada, hvatanja vazduha, kao što to kažu ovi iz IDS, Luka Mesec i kompanija u Sloveniji itd, je samo bežanje od stvarnog problema i stvarnih rešenja.

Nebojša Milikić: Dobro, dakle to se, po tvom mišljenju, odnosi na tu njegovu verziju sagledavanja stanja u Donbasu.

Filip Šaćirović: Dakle, nema nikakvog govora o hvatanju vazduha ili čekanju boljih vremena. Moje izlaganje se odnosilo na to da levica mora da izlazi na kraj sa nacionalizmom i da pruža ruku radnicima na drugoj strani. Ne znam kome je bila upućena ova kritika, ali meni nije.

Druga stvar, radnička pobuna, nažalost, nije uvek isto što i revolucija. To je jasna stvar. Da li to onda znači da radničku borbu treba odbaciti samo zato što i dalje nastupa u buržoaskim okvirima, a bori se za poboljšanje života i brani od nasrtaja na radnička prava? Naravno da ne treba. Pobuna u Donbasu jeste u prvom redu radnička pobuna. To nije revolucija, niti liči na ono što se sada dešava

u Rožavi. Niko ozbiljan ni ne tvrdi da to jeste revolucija, osim možda dvojice-trojice staljinista. Ali to jeste odupiranje imperijalizmu Evropske unije, koji želi da uništi industrijsku bazu Ukrajine, to jest ono što je danas Donbas. Ta borba je zbog toga progresivna. Slažem se sa Nebojšom da većina ljudi sa obe strane rova zaista ne želi da ratuje. Međutim, isto tako vide da su ovi ljudi koji žele da ratuju na strani Donbasa tu kako bi ih branili od nekoga ko isto tako, ako govorimo o Desnom sektoru, isto tako, baš ne želi da ratuje, već više da maltretira. To je problem.

Po mom mišljenju, Donbas zaslužuje podršku, vrlo kritičku, čak zaslužuje i aktivan rat protiv onih struktura koje danas dominiraju njime. Ali nikako ne zaslužuje niti izjednačavanje sa kijevskom huntom, niti gori tretman, to jest svrstavanje uz kijevsku huntu koja je u više navrata pokazala da je antiradnički režim. Koliko god da je neki režim konzervativan, onoga trenutka kada ga imperijalizam preuzme, kao što je preuzeo kijevski, on će biti još gori. Mi vidimo danas da je kakav god bio Janukovič, Porošenko je još gori. Umesto Sadama, dobili smo Islamsku Državu, samo njenu evropsku varijantu. Čak postoji i vic o tome koji govori o tome kako je razlika između pripadnika ID-a i Bataljona „Azov“? Ta što ovi drugi jedu svinjetinu.

Nebojša Milikić: Nećemo sada sa tim nategnutim i provokativnim paralelama.

Mirko Medenica: Ja bih da kažem da se apsolutno ne slažem sa ovim što je Filip rekao. To je baš po meni teška projekcija, da se u Donbasu radi o nekoj pobuni radnika. Ako već hoće na taj način da razmišlja, ako se ovde pominje ta klasna borba onda neka ne priča o Donbasu, nego o Majdanu, zato što je upravo ono što se desilo na Majdanu bila pobuna potlačenih protiv tog sistema tajkunske oligarhije. Oni svoj spas vide u Evropskoj uniji, ali ne maštaju sad da rade, na primer, u fabrici Mercedes, već maštaju u stvari o pravdi. Oni imaju dva prozora kroz koja gledaju. Oni kroz prozor koji gleda ka Poljskoj i Evropskoj uniji vide da tamo ima malo više pravde nego što je vide kroz onaj prozor koji gleda na Rusiju. Ako već hoćeš tim terminima da govorimo o klasnoj borbi taj Majdan je bio, mislim, u tom smislu borba...

Filip Šaćirović: Borba koje klase?

Mirko Medenica: Klase potlačenih protiv tajkunske oligarhije.

Filip Šaćirović: Potlačeni kao klasa ne postoje...

Mirko Medenica: Kada je reč o masovnosti, Ukrajina je već imala narandžastu revoluciju i naravno da je i ta pod znacima navoda proevropska struja donela razočaranje i taj deo je razočaran. Ljudi u Ukrajini su razočarani sami sobom, stanjem

u svojoj zemlji, a to stanje je preslikano stanje iz Rusije. Tako da ne mogu se oni ugledati na tamo nešto.

Nebojša Milikić: A nije preslikano stanje iz drugih istočnoevropskih zemalja?

Mirko Medenica: Ok, samo hoću da kažem da je cela Ukrajina je ubijena u pojam i zato, moje mišljenje jeste da je Ukrajini nametnut rat kako bi se razbio taj pokret, možda neko okupljanje te mase, koja bi promenila neke stvari, ali to okupljanje je, opet kažem, bilo na Majdanu. Posle toga je razbijeno na ovaj način...

Nebojša Milikić: A kako onda tumačiš ulogu fašističkih formacija na Majdanu?

Mirko Medenica: Filip je rekao da se naknadno tim sadržajem iz Rusije puni ono stanje na istoku Ukrajine. To je upravo to.

Filip Šaćirović: Dobija formu, ne puni se sadržajem. Nisam nikad rekao da se puni sadržajem.

Mirko Medenica: Ali daje se sad neka forma, da je to neka drevna borba Rusa i Ukrajinaca ili fašista i nacista iz Drugog svetskog rata i, ne znam, ovamo, antifashi- sta i tako dalje...

Filip Šaćirović: Dobro ali to je tačno, mislim, ovo drugo je tačno.

Mirko Medenica: Apsolutno nije tačno.

Nebojša Milikić: Dobro. Tu se ne slažemo, daćemo sada našim gostima iz Poljske završnu reč.

Katažina Bjelinska: Ja bih htela da kažem nešto što mi je malo tužno. Nije problem u tome što smo imali malo veću diskusiju, ali sam sa Nebojšom juče pričala nešto privatno. Imamo problem na levisi. Mi smo se, naravno, fokusirali na oblike poljskog rasizma prema Ukrajincima i poljskog diskursa protiv Ukrajinaca, ali Filip nam je ovde ponudio lepu rusku propagandu. Mi smo pričali o tome da je problem na levisi u Evropi uopšte taj da ruska propaganda ima tu moć da infiltrira raznorazna mesta i onda neki ljudi koji imaju poštene stavove ipak nju prihvataju. Dakle, ta propaganda deluje kao prava ideologija, ljudi to rade a ne znaju da to rade. Dokaz tome je i činjenica da se stvarno ovde razgovara o fašističkoj državi u Ukrajini. To je nešto čudno.

Zbignjev Kovalovski: Kada je reč o fašizmu, on je za mene kao pokret počeo onako kako je počeo fašizam u Italiji. On ima vrlo jednostavan klasni karakter. To je agresivna eksplozija frustrirane malograđanštine, koja uništava radnički pokret, sindikate, radničke knjižare, radničke domove kulture, radničke sportske klubove, koristeći ulično nasilje. Sve drugo su samo razni oblici ekstremne desnice i oni se ne mogu brkati sa fašizmom. Dok nema napada na radnički pokret na ulici, nema fašističkog pokreta. To su samo neki reakcionarni nacionalistički pokreti, koji su ksenofobični, ultrakonzervativni, ultraklerikalni itd. Po mom mišljenju, nije pravilno mešati fašizam sa raznim oblicima ekstremne desnice. Posledica toga jeste takva da se prema vlastitoj projekciji i na subjektivan način sve može nazvati fašizmom. To onemogućava diskusiju o fašizmu, njegovu analizu i otežava lokalizovanje autentične fašističke opasnosti.

Nebojša Milikić: Ja bih samo dodao da, osim insistiranja na tome da su neki zaista reakcionarni i konzervativni agresivni desni pokreti zapravo fašistički (ili sastavni deo fašističke ideološke i političke mreže), ipak je trenutno dominantniji problem tendencija prikrivanja inherentnih izvora razvoja fašizma u kapitalističkom sistemu u krizi.

(audio snimak seminara dostupan je na sajtu rexfiles.b92.net)

Napomene

- (1) Z.M. Kowalewski, L'Ukraine: Réveil d'un peuple, reprise d'une mémoire, „Hérodote. Revue de géographie et de géopolitique”, 1989 br. 54/55, http://zmkowalewski.pl/?page_id=676
- (2) R. Serbyn, Lénine et la question ukrainienne en 1914: Le discours «séparatiste» de Zurich, „Pluriel-débat”, 1981 br. 25, prema: Z.M. Kowalewski, For the Independence of Soviet Ukraine, in: M. Vogt-Downey (ed.), *The USSR 1987-1991: Marxist Perspectives*, Humanities Press: New Jersey, 1993, pp. 235-255, http://zmkowalewski.pl/?page_id=346
- (3) Kowalewski, For the Independence of Soviet Ukraine; S. Velychenko, *Painting Imperialism and Nationalism Red: The Ukrainian Marxist Critique of Russian Communist Rule in Ukraine, 1918-1925*, University of Toronto Press: Toronto-Buffalo-London, 2015; S. Velychenko, *Painting Imperialism and Nationalism Red: The Ukrainian Marxist Critique of Russian Communist Rule in Ukraine, 1918-1925*, University of Toronto Press: Toronto-Buffalo-London, 2015..
- (4) Z.M. Kowalewski, Ukraine: Revolutionary Nationalism and the Anti-Bureaucratic Revolution, „International Viewpoint”, 1985 br. 73, 1985, http://zmkowalewski.pl/?page_id=494; idem, An Update (2015), http://zmkowalewski.pl/?page_id=71
- (5) Z.M. Kowalewski, Russian Imperialism, http://zmkowalewski.pl/?page_id=71
- (6) Z.M. Kowalewski, Ukraine: The Springtime of the Peoples Arrives in Europe, http://zmkowalewski.pl/?page_id=165
- (7) Z.M. Kowalewski, Ukraine: Russian White Guards in the Donbas, http://zmkowalewski.pl/?page_id=88; idem, Ukraine: The Oligarchic Rebellion in the Donbas, http://zmkowalewski.pl/?page_id=583
- (8) Vidi na primer: B.Stanisiz, Prokurator dla profesora, „Gazeta Wyborcza”: „Gazeta Wrocław”, 30 januar 2015, s. 3.
- (9) Centrum Badania Opinii Społecznej www.cbos.pl, vidi: Stosunek Polaków do innych narodów. Komunikat z badań CBOS 14/2015, Varšava januar 2015; Zmiany nastawienia Polaków do innych narodów. Komunikat z badań nr 113/2015, Varšava august 2015
- (10) Ibidem
- (11) Ibidem
- (12) Vidi na primer ozbiljnu istorijsku knjigu čiji naslov glasi: Od voljijskog pokolja do akcije Visla: G. Motyka, *Od rzezi wołyńskiej do akcji Wista. Konflikt polsko-ukraiński 1943-1947*, Wydawnictwo Literackie Warszawa 2011.).
- (13) „Ponekad takav maniheizam ide do krajnjih granica svoje logike i dehumanizira kolonizirane. Zapravo, on ih animalizira. I, zaista, jezik kojim kolon govori o koloniziranom, jezik je zoologije..” – F. Fanon, *Prezreni na svijetu*, prev. V. Frangeš, Stvarnost: Zagreb 1973, s. 6.
- (14) D. Beauvois, *Trójkał ukraiński. Szlachta, carat i lud na Wołyniu, Podolu i Kijowszczyźnie 1793-1914*, prev. K. Rutkowski, Wydawnictwo UMCS: Lublin 2011, s. 17-25)

- (15) Ibidem, s. 17.
- (16) W.Wencel, Wołyń biało-czerwony, „Gazeta Polska” 10.07.2013, s. 31, <http://niezalezna.pl/43580-wolyn-bialo-czerwony>
- (17) S. Berenda-Czajkowski, Dni grozy i łez, Czytelnik: Varšava 2001, s. 170. Ova knjiga je posvećena događajima u istočnoj Galiciji.
- (18) Janusz Palikot, 12.07.2013 http://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/wypowiedz.xsp?posiedzenie=45&dzien=3&wyp=29&symbol=RWYSTAPIENIA_WYP&id=285
- (19) Leszek Miller o Wołyniu: „Znamiona ludobójstwa” ucieszą ukraińskich faszystów, http://wyborcza.pl/1,76842,14264217,Leszek_Miller_o_Wołyniu_Znamiona_ludobojstwa_uciesza.html#ixzz4A2AaQvv0
- (20) Posłowie: Zbrodnia wołyńska nie była ludobójstwem, http://wyborcza.pl/1,76842,14264784,Poslowie_Zbrodnia_wolynska_nie_byla_ludobojstwem.html
- (21) Rzeź wołyńska - Inscenizacja 20.07.2013 w Radymnie (Voljinski pokolj – Inscenizacja 20.07.2013 u Radimnu) <https://www.youtube.com/watch?v=gvvwxLMPrHY>
- (22) M. Jaroszewicz, Kryzysowa migracja Ukraińców, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2015-10-19/kryzysowa-migracja-ukraincow>
- (23) M. Piotrowski, Ukraińcy na rynku pracy w Polsce – komplementarni czy substytucyjni?, „Edukacja ekonomistów i menedżerów” 2015 br. 1, s. 155-167.
- (24) Milion Ukraińców na saksach w Polsce. Zarabiają przeciętnie 2 tys. Netto <http://wyborcza.biz/biznes/1,147666,19979553,raport-nbp-ukrainiec-w-polsce-zarabia-przecietnie-2-tys-netto.html#ixzz4A5lyvs6r>
- (25) GUS: w ciągu roku liczba studentów spadła o 64 tys., <http://naukawpolsce.pap.pl/aktualnosci/news,409132,gus-w-ciagu-roku-liczba-studentow-spadla-o-64-tys.html>
- (26) Studenci o kolegach z Ukrainy: Zajmują miejsca (Studenti o kolegama iz Ukrainie: zauzimaju mesto) http://lublin.wyborcza.pl/lublin/1,48724,17036981,Studenci_o_kolegach_z_Ukrainy_Zajmuja_miejsca_Polakom.html#ixzz4AAI83Z4A
- (27) Emisja „Poranny W-F”, Radio Eska Rock, 20.06.2012, <https://www.youtube.com/watch?v=yq5SdiBux7Q>
- (28) D. Plavšić, The Kosovo Question: Some Radical Perspectives, <http://zcomm.org/znetarticle/the-kosovo-question-some-radical-perspectives-by-dragan-plavsic/>, D. Plavšić, Kosovo: Some Concrete Steps to a Balkan Federation, <http://zcomm.org/znetarticle/kosovo-some-concrete-steps-to-a-balkan-federation-by-dragan-plavsic/>
- (29) O. Zajec, Les bons, la brute et la Crimée: L'obsession antirusse, Le Monde Diplomatique, april 2014.
- (30) V. I. Lenin, The Question of Nationalities or "Autonomisation", <https://www.marxists.org/archive/lenin/works/1922/dec/testamnt/autonomy.htm>
- (31) K. Pełczyńska-Nałęcz, Integracja czy imitacja? UE wobec wschodnich sąsiadów, Prace OSW, Varšava, april 2011
- (32) V. Mykhnenko, *The Political Economy of Post-Communism: The Donbas and Upper Silesia in Transition*, Lambert Academic Publishing: Saarbrücken, 2011.

Pogovor

Ukrajinska kriza, koja je počela nakon promene spoljnopoličkog kursa Ukrajine 2013. godine, nesumnjivo predstavlja jednu od neuralgičnih tačaka savremenog globalnog kapitalističkog sistema. Iako je u poslednje vreme možda zasenjena drugim aktuelnim političkim tektonskim potresima, jasno je da je krhka pauza u otvorenim sukobima u Ukrajini samo privremena, te da će konflikt biti ponovo intenziviran u trenutku koji odgovara imperijalističkim silama koje kroz njega vode svoj posrednički rat.

Kriza koja je inicirana odlukom tadašnjeg ukrajinskog predsednika Viktora Janukoviča, da suspenduje pripreme za implementaciju Sporazuma o pridruživanju Ukrajine Evropskoj uniji, eskalirala je u nasilne proteste, vidljivo obeležene prisustvom neofašističkih grupacija, koji su doveli do obaranja Janukovičevog režima u februaru 2014. godine. To je sa svoje strane, mesec dana kasnije, izazvalo aneksiju krimskog regiona od strane Ruske federacije, ali i proglašenje nezavisnosti Narodne republike Donjecka i Narodne republike Luganska u aprilu te godine, uz nesumnjivu pomoć ruske države. Sve ovo je rezultiralo ratnim sukobom, sa jedne strane kijevske hunte (čije udarne pesnice čine neonacistički bataljoni), podržane od strane NATO-a i, sa druge strane, jedinica Donjecka i Luganska, pod staljinističkim i carističkim barjacima, podržanih od strane Ruske federacije.

Priroda aktuelne krize u Ukrajini, zbog geografskih, istorijskih i političkih razloga, takva je da se u odnosu na nju mogu sagledati i proveriti mnoštva klasičnih ali i savremenih političkih pitanja i teza. Takođe, kroz nju se prelamaju i ukrštaju različiti tokovi i interesi frakcija kapitalističkog sistema u raspadanju. Iz svega toga matematički sigurno sledi da je ova kriza veliko i komplikovano pitanje koje zauzima važnu poziciju u debatama na levisi. U tom kontekstu, i u skladu sa praksom da u svom programu otvara prostor i za debate na radikalnoj levisi, Kulturni centar Rex je u decembru 2015. godine organizovao seminar „Krajnosti Ukrajine”, na kome su prezentovane dve dijametralno suprotstavljene perspektive, a koje dolaze sa dva pola onoga što se može odrediti kao savremeni trockistički pokret.

U skladu sa politikom Četvrtе internacionale (Ujedinjeni sekretarijat), koja već decenijama nezaustavljivo tone u dubioze tzv. nove levice, i čiji je poslednji Kongres obeležen pre svega postavljanjem ekoloških pitanja u centar političke strategije, njen dugogodišnji istaknuti poljski aktivista Zbignjev Kovalevski, i Kataržina Bjelinska, prezentovali su jednu takvu, post-trockističku analizu Ukrajinske krize. Njihova prezentacija je primarno obeležena odsustvom klasne analize, tendencijama ka istorijskom revizionizmu u pogledu ukrajinskih kolaboracionista iz Drugog svetskog rata, moralističkim i manirističkim apologijama pro-imperijalističke politike kijevske hunte i suštinski anegdotalnim pristupom problemu, čime se pokušava nadomestiti nedostatak naučnog bavljenja datom temom. Pozicije, dakle, očekivane za zastupnike novolevičarske, stoga suštinski liberalne politike.

Sa druge strane, baštineći tradicije levice stare škole, Filip Šaćirović, jedan od istaknutijih domaćih predstavnika klasične trockističke linije mlađe generacije, i aktivista Internacionalne marksističke tendencije, pružio je daleko koherentniju, i u materijalnim činjenicama fundiranu klasnu analizu ukrajinskog konflikta. Bazirajući svoje izlaganje na prikazu klasne strukture ukrajinskog rata, te uočavajući nesumnjivu ulogu i komplementarnost fašističkih grupacija i tzv. civilnog sektora u borbi za „evropsku“ Ukrajinu, Šaćirović je doprineo bacanju svetla na prave uzroke ovog sukoba. Treba, ipak, primetiti da Šaćirović, očekivano, ne uspeva da odvoji lenjinističke antiimperijalističke strategije, kao što ponekad ne uspeva da odvoji analitički od propagandnog pristupa izlaganju i problemu. Stoga – nesumnjivo u daleko manjoj meri od svojih sagovornika iz Poljske – ni njegove pozicije, u određenim segmentima, ne koreliraju sa objektivnim stanjem stvari.

Činjenica da subjektivni pristup preovlađuje u mnogim raspravama na savremenoj levisci, priređivanje i dokumentacija jedne takve diskusije može doprineti i daljem sagledavanju uzroka i posledica ovog dugogodišnjeg trenda.

Beograd, 7. 4. 2016

Ratibor Trivunac

54

55

CIP - Каталогизација у публикацији -
Народна библиотека Србије, Београд

323.1(477)“20”(082)

323(477)“20”(082)

БЈЕЛИНСКА-Ковалевска, Катажина, 1981-
Krajnosti Ukrajine / Katarzyna Bielińska-Kowalewska, Zbigniew Marcin
Kowalewski-Bieliński, Filip Šaćirović : transkripti izlaganja i pratećih
diskusija. - Beograd : Fond B92, 2016 (Beograd : ATC). - 55 str. ; 25 cm. -
(Govorni program / [KC Rex])

“...publikacija je nastala u okviru projekta ‘Govorni programi KC Rex’ koji
je Kulturni centar Rex realizovao u periodu od juna 2015. do juna 2016.
godine.” --> kolofon. - Tiraž 300. - Str. 3-5: Pogovor / Ratibor Trivunac.

ISBN 978-86-89891-14-0

1. Ковалевски-Бјелински, Zbignjev Marcin, 1943- [аутор] 2. Шаћировића,
Филипа, 1986- [аутор]

а) Национализам - Украјина - 21в - Зборници б) Украјина - Политичке
прилике - 21в - Зборници

COBISS.SR-ID 225128204

U ovoj ediciji:

Šta je i zašto radikalna leva politička platforma i da li se i kako može realizovati u današnjoj Srbiji?

Krajnosti Ukrajine

Šta se (sve) restituiše restitucijom

Politički ekstremizam u udžbenicima